

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง กรณีศึกษาคำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบ 1. การดำเนินงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคำบลผาช้างน้อย 2. ความสอดคล้องของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคำบลผาช้างน้อย กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคำบลผาช้างน้อย จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษาและตามขอบเขตเนื้อหา ที่ได้ศึกษาจากประชากรที่กล่าวไปข้างต้น ประกอบด้วย

- 4.1 บริบทของสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในคำบลผาช้างน้อย
- 4.2 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคำบลผาช้างน้อย ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการ โดยประมวลจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3
- 4.3 ความสอดคล้องของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคำบลผาช้างน้อย กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในด้านต่อไปนี้
 - 4.3.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
 - 4.3.2 การจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
 - 4.3.3 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
 - 4.3.4 การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน
 - 4.3.5 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
 - 4.3.6 การจัดการการส่งเสริมตลาดการนำเที่ยว

สำหรับรายละเอียดผลศึกษามีดังต่อไปนี้

4.1 บริบทของสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

4.1.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ก. ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ประมาณ 344.50 ตารางกิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดพะเยา สามารถเดินทางโดยรถยนต์เข้าไปได้หลายทาง คือ ตามทางหลวงหมายเลข 1092 ผ่านอำเภอปง จังหวัดพะเยา หรือผ่านทางอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตามทางหลวง หมายเลข 1148 (อำเภอเชียงคำ – อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน) พื้นที่ทั้งหมดของตำบลผาช้างน้อยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ยม จากการศึกษาในแผนที่ของกรมแผนที่ทหาร(2532: 2536) มาตรฐานส่วน 1 : 50,000 พบว่า ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน มีระดับความสูงตั้งแต่ 760 - 1,721 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยมีเทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาภูลังกา ซึ่งมียอดเขาที่สูงที่สุดในพื้นที่ คือยอดเขา “ภูลังกา” อยู่ในพิกัด 558453 แผนที่ระวาง 5047 I โดยมีระดับความสูงที่ 1,721 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ในพื้นที่ประกอบด้วยลำห้วยหลายสาย อันได้แก่ ห้วยน้ำคะ ห้วยน้ำจิม ซึ่งเป็นลำห้วยต้นกำเนิดของแม่น้ำยม ห้วยแม่ลาว ไหลลงสู่มแม่น้ำโขง เนื่องจากในตำบลผาช้างน้อยมีลักษณะของระบบนิเวศป่าไม้ยังสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สามารถให้น้ำต่อพื้นที่ตอนล่างที่ไหลตลอดปีทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง จึงทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของเทือกเขาภูลังกา ตำบลผาช้างน้อย ถูกจัดให้เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 โดยจัดอยู่ในลักษณะพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้ให้ความหมายของลักษณะพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำที่ควรสงวนไว้เป็นต้นน้ำลำธาร เป็นพื้นที่สูงหรือตอนบนของลุ่มน้ำ ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา ที่ประกอบด้วย หุบเขา หน้าผา ยอดเขาแหลม และ/หรือร่องน้ำมาก ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยป่าดงดิบ ป่าดิบเขา หรือป่าสนเขา มีความลาดชันเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 80 และประกอบไปด้วยลักษณะทางธรณีวิทยา และลักษณะทางปฐพีวิทยาที่ง่ายต่อการพังทลาย สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำที่ควรสงวนไว้เป็นต้นน้ำลำธารในระดับรองลงมา และสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมสำคัญ เป็นพื้นที่ภูเขาที่มีลักษณะมน และมีความกว้างไม่มากนัก หรือเป็นบริเวณลาดเขาที่มีแนวลาดเทปานกลาง ประกอบไปด้วยร่องน้ำค่อนข้างกว้าง สภาพป่าเป็นป่าดงดิบที่ถูกถาง หรือเป็นป่าเสื่อมสภาพ แต่ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง และ/หรือ ป่าเบญจพรรณ มีความลาดชันโดยเฉลี่ยระหว่างร้อยละ 30 – 35 ลักษณะทางธรณีวิทยาที่ประกอบไปด้วยหิน ซึ่งง่ายต่อการชะล้าง

พังทลาย ดินพื้นถึงลึกปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง และสมรรถนะการพังทลายสูง (พรชัย ปรีชาปัญญา, 2544)

จากการที่มีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์จึงทำให้พื้นที่ของตำบลผาซำน้อยเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ตลอดจนเพื่อการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา

ข. ลักษณะดิน

ดินในตำบลผาซำน้อยเป็นดินร่วนสีน้ำตาลเข้มปนเทา ดินล่างมีลักษณะร่วนเหนียวปนทราย บางส่วนลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียวความสามารถในการอุ้มน้ำสูง ดินเป็นกรดปานกลาง มีเปอร์เซ็นต์ของอินทรีย์วัตถุสูง มีฟอสฟอรัสและโพแทสเซียมที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ต่ำ การเกาะยึดเม็ดดินค่อนข้างต่ำ เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย โครงสร้างของดินส่วนใหญ่เป็นแบบกลองถึงเหลี่ยม ขนาดของเม็ดดินปานกลางซึ่งเป็นดินที่ง่ายต่อการพังทลาย (กองพัฒนาเกษตรที่สูง, 2541)

ค. ลักษณะภูมิอากาศ

ตำบลผาซำน้อยมีลักษณะภูมิอากาศเช่นเดียวกับลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กล่าวคือ ตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จากอ่าวเบงกอล ที่นำความชื้นและฝนจากทะเลมาตกและได้รับความแห้งแล้ง และความหนาวเย็นจากมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือที่พัดมาจากประเทศจีน ในฤดูหนาวอากาศหนาวจัด โดยมีอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม ประมาณ 17 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อนอากาศร้อน โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนมีนาคม ประมาณ 30.7 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,243 มิลลิเมตร/ปี (กองพัฒนาเกษตรที่สูง, 2541)

4.1.2 สภาพแวดล้อมทางชีวภาพ

ก. ความหลากหลายทางชีวภาพพันธุ์พืช

ในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย มีสภาพป่าและสังคมพืช ชนิดต่างๆ ไม่น้อยกว่า 2,000 ชนิด ดังนั้นจึงมีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์พืช ค่อนข้างสูง มีพันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้ตระกูลก่อต่าง ๆ เตี้ย คางหมู ไม้ยางขาว ตะแบก ยมหิน มะขามป้อม ประดู่ ไม้ป่า รังแคง จิวป่า และขอบป่า (ทวีศักดิ์ ใจเปรมปรีดี, 2545: สัมภาษณ์) จากการที่มีความหลากหลายของพืชพันธุ์ จึงทำให้ป่าในตำบลผาซำน้อยเป็นแหล่งรวบรวมทางพันธุกรรมของพืชกินได้ พืชสมุนไพรและยา

จากการสำรวจพื้นที่ภายในตำบลผาซำน้อย เพื่อศึกษาสภาพลักษณะทางนิเวศวิทยาของป่าชนิดต่างๆ พบว่า ในพื้นที่ตำบลผาซำน้อยประกอบด้วยระบบนิเวศวิทยาของป่าหลายชนิด ดังนี้

1) ป่าผลัดใบ (Deciduous Forest) เป็นป่าที่มีพืชพรรณไม้ในป่าส่วนใหญ่หรือมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ จะผลัดใบในช่วงฤดูแล้ง ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน พบในพื้นที่ที่มีความสูงระหว่าง 330 – 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ชนิดหลัก คือ ป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณหรือป่าผสมผลัดใบดังนี้

1.1) ป่าเต็งรัง พบที่ระดับความสูงระหว่าง 330 – 850 เมตร ตามเนินเขาหรือสันเขาที่แห้งแล้ง พืชพรรณไม้ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยไม้เต็ง รัง เหียง พลวง พะยอม ซึ่งเป็นไม้ในวงศ์ไม้มยาง ซึ่งจะทนแล้งและทนไฟได้ดี และจะมีไม้ก่อบางชนิดเช่น ก่อแพะขึ้นปะปนอยู่ นอกจากนี้ยังมีพืชอิงอาศัยหรือเกาะเกี่ยวที่ขึ้นเกาะอยู่บน ไม้จะมีอยู่มากมายหลายชนิด เช่น กกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ได้แก่ เอื้องแซะ เอื้องดอกมะขาม เอื้องแปรงสีพื้น ฯลฯ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540)

1.2) ป่าเบญจพรรณหรือป่าผสมผลัดใบ พบอยู่ระดับความสูงระหว่าง 330 – 950 เมตร มีสภาพดินที่ดีกว่าหรืออุดมสมบูรณ์มากกว่าดินป่าเต็งรัง พรรณไม้ในป่าผสมผลัดใบมีมากกว่า 74 ชนิด ใน 32 วงศ์ พรรณไม้เด่นที่สำคัญได้แก่ ไม้สัก ตะแบก ประดู่ มะกั้ม สมอไทย กาสาปิง กะบก ฯลฯ นอกจากนี้จะมีไม้ไผ่ชนิดต่างๆ มีพืชเกาะเกี่ยว เกาะอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น เอื้องแซะ เอื้องมะขาม เอื้องช้างกระ นมคำเลีย ตลอดทั้งมอสและไลเคนส์ ฯลฯ ส่วนพรรณไม้ชั้นล่างส่วนใหญ่จะเป็นไม้พุ่ม หญ้าคา หญ้าแฝก หญ้าชนิดอื่นๆ ไม้เกาะและพืชล้มลุกชนิดต่างๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับพรรณไม้ในป่าเต็งรัง

2) ป่ากึ่งป่าดิบ (Semi – Evergreen Forest) เป็นป่าที่มีพรรณไม้ชนิดผลัดใบและไม้ผลัดใบ ขึ้นปะปนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทำให้สภาพป่ามีลักษณะที่ค่อนข้างโปร่ง แต่ยังเขียวชะอุ่มอยู่ในช่วงฤดูแล้งและมีลักษณะที่แน่นทึบในฤดูฝน เป็นป่าที่พบในระดับความสูง 800 – 1,000 เมตร ในด้านความหลากหลายของพรรณพืช มีพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่ไม่น้อยกว่า 1,000 ชนิด ประกอบด้วย ก่อแซะ สารภีค้อย ก่อเคื่อย เหียง มะขามป้อม สลีนก ฯลฯ นอกจากนี้ในที่มีมีความชุ่มชื้นสูงและดินลึกคิมีพรรณไม้ในวงศ์ไม้มยาง ตะเคียนทอง และเหียงปะปนเป็นไม้เด่น และจะมี ไม้ไผ่ชนิดต่างๆ ขึ้นปะปนบ้าง ไม้พื้นล่างจะประกอบไปด้วยพวกไม้พุ่มและไม้ล้มลุกชนิดต่างๆ ที่ขึ้นหนาแน่น เช่น กระจงลาย ผักขมคอตอง ปรงเขา ฯลฯ

3) ป่าดิบ (Evergreen Forest) ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) พบกระจายเป็นหย่อมเล็กหย่อมน้อยในพื้นที่ที่มีความสูงระหว่าง 400 – 1,000 เมตร ตามบริเวณหุบเขาสภาพโดยทั่วไปของป่าดิบแล้งเป็นป่าที่มีพรรณไม้ประเภทผลัดใบขึ้นแซมปะปนอยู่ประมาณร้อยละ 10 – 25 ของพรรณไม้ทั้งหมด พรรณไม้ผลัดใบส่วนใหญ่จะเป็นไม้ชั้นกลางและไม้ชั้นล่าง ดังนั้นในฤดูแล้ง ป่า

ป่าดิบแล้งจะมีลักษณะค่อนข้างโปร่งและจะมีลักษณะที่แน่นทึบคล้ายป่าดงดิบโดยทั่วไปในฤดูฝน ส่วนลักษณะทางโครงสร้างเป็นป่าที่สูงใหญ่และมีสภาพที่แน่นทึบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝน ชั้นเรือนยอดของป่าจะมีอยู่ 3 ชั้น คือ ไม้ชั้นเด่น ไม้ชั้นกลางและไม้ชั้นล่าง เรือนยอดของไม้ชั้นเด่นจะสูงกว่า 3.5 เมตรขึ้นไป บริเวณพื้นป่าในฤดูฝนจะชื้นแฉะ มีเศษซากของใบไม้กิ่งไม้ทับถมอยู่ค่อนข้างหนา มีไม้ชั้นล่างขึ้นอยู่อย่างหนาทึบ เป็นป่าที่มีความหลากหลายทางพรรณพืชสูงมาก พรรณไม้เด่นที่มีลักษณะที่สูงใหญ่ (30-40 เมตร) ที่ขึ้นอยู่ประกอบไปด้วยไม้ในวงศ์ไมยราง โดยเฉพาะไมยรางปาย ซึ่งขึ้นอยู่มาก นอกจากนี้ยังมียางแดง ตะเคียนทอง เต็ง ไม้ในวงศ์ก่อ เช่น ก่อหุบ ก่อแดง และยังมีพรรณไม้อื่นๆอีกหลายชนิด เช่น ประดู่ส้ม มะไฟป่า มะห่า หว่า กาสามปึกและในที่ระดับสูงๆอาจพบไม้ในวงศ์จำปีป่า พรรณไม้ชั้นล่างเป็นพรรณไม้ที่ชอบความชื้นสูงขึ้นอยู่อย่างแน่นทึบ เช่น พอกกล้วยป่า หล้าสองปล้อง ตองลาด นอกจากนี้ยังมีผักเป็ดไทย ออสมันดำ เฟิร์นปาล์ม ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น

4) ป่าดงดิบเขา (Hill Evergreen Forest) สภาพเป็นป่าค่อนข้างรกทึบและเรือนยอดขึ้นสูงกว่า 40 เมตรขึ้นไป และเรือนยอดมักต่อเนื่องกัน จากชั้นบนสุดลงมาถึงผิวดิน พื้นป่าส่วนใหญ่เป็นลูกไม้ เถาวัลย์ พืชจำพวกข่าป่าและพืชจำพวกกล้วยไม้ที่ขึ้นบนดิน ไม้บางต้นจะมีมอส ตะไคร่น้ำเกาะ พบกระจายเป็นหย่อมในพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเกินกว่า 1,000 เมตรขึ้นไป ไม้สำคัญ ได้แก่ ไม้ก่อ สนสามพันปี กำลังเสือโคร่ง

5) ทุ่งหญ้า (Grassland) เกิดจากการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ฝืนในอดีต และถูกปล่อยให้รกร้างกลายเป็นทุ่งหญ้า ประกอบด้วย หญ้าคา กูดต้นกวาง และโชนใหญ่ เป็นต้น

ข. ทรัพยากรสัตว์ป่า

ปัจจุบันจำนวนสัตว์ป่าที่เหลืออยู่มีค่อนข้างน้อยทั้งในจำนวนชนิดพันธุ์และจำนวนประชากรในแต่ละชนิดพันธุ์เพราะสัตว์ป่าเหล่านี้ถูกคุกคามและไล่ล่ามาเป็นอาหาร มาเป็นระยะเวลา นานและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ด้าบลผาข้างน้อยยังมีสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมขนาดเล็กที่สำคัญ ได้แก่ กระรอก หนู ค้างคาว ชะมด ตุ่น หมูป่า เก้ง เลียงผา กวาง สัตว์จำพวกนกที่สำคัญ ได้แก่ ไก่ฟ้าสีขาบ ไก่ฟ้าสีเทา พญาเหยี่ยวดำ นอกจากนี้ยังมีนกอื่นๆ ที่มีลักษณะสวยงามอีกมากมาย รวมทั้งสัตว์เลื้อยคลาน จำพวกงูชนิดต่าง ๆ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น กบภูเขา เต่าภูเขา และแมลง โดยเฉพาะแมลงจำพวกผีเสื้อ ยังมีเหลืออยู่หลายชนิดและจำนวนประชากรก็ยังมีอยู่มากพอสมควร (ทวีศักดิ์ ใจเปรมปรีดี, 2545: สัมภาษณ์)

4.1.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยว

ตำบลผาซำน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้พื้นที่ของตำบลผาซำน้อย มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ตลอดจนทั้งเพื่อการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา ดังนั้นองค์กรชุมชนในตำบลผาซำน้อย จึงได้ดำเนินการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและการนันทนาการ ตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล และยังเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในพื้นที่ โดยนักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติที่ยังเป็นธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และพืชพันธุ์ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย ในขณะนี้ ประกอบด้วย

ก. **การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ** โดยใช้เส้นทางจาก ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ที่ 7 ไปยัง ยอดคดอยภูลังกา นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการได้ทั้งแบบไป-กลับ ภายในหนึ่งวัน หรือพักค้างคืน โดยในระหว่างเส้นทาง นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ชนิดของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การดำรงชีพในป่า ความเชื่อและวัฒนธรรม จากมรดกพุทธที่ท้องถิ่นซึ่งผ่านการอบรมจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

ข. **การพักผ่อน** ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาซำน้อย ร่วมกับเอกชนในพื้นที่ ได้จัดให้มีสถานที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว ไว้ 3 ลักษณะ คือ

1 **กางเต็นท์พักผ่อน** นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติ และสามารถเดินเท้าขึ้นไปชมพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้าบนยอดคดอยภูลังกา โดยสถานที่กางเต็นท์จัดไว้ในบริเวณที่พักคนงานปลูกป่าใกล้กับยอดเขาภูลังกา ซึ่งหน่วยจัดการต้นน้ำจิม ได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกพอควร อันได้แก่ น้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค ห้องน้ำ จำนวน 2 ห้อง และไฟฟ้าแสงสว่างโดยใช้เครื่องปั่นไฟฟ้า ในช่วงพลบค่ำ ถึง 22.00 นาฬิกา โดยนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบริการตามที่คณะกรรมการ ฯ กำหนด

2 **บ้านพักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ท** ซึ่งตั้งอยู่บนเขาในหมู่บ้านปางมะโอ หมู่ที่ 4 ตำบลผาซำน้อย ดำเนินงานโดยเอกชนซึ่งเป็นบุคคลในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย มีบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวพักขนาด 2-4 คนต่อหลังพร้อมห้องน้ำ ซึ่งสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ จำพวกไม้ไผ่ ทำให้มีความกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ จำนวน 7 หลัง อาคารไม้ไผ่สำหรับการจัดประชุมขนาดไม่เกิน 50 คน ศาลาชมทิวทัศน์ และร้านอาหารพื้นบ้าน - ตามสั่งไว้บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนในเต็นท์ ส่วนนี้ยังจัดพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ได้ประมาณ 20 หลัง

และจัดห้องน้ำไว้บริการ จำนวน 6 ห้อง บริเวณนี้ในฤดูหนาวนักท่องเที่ยวจะได้ชมทิวทัศน์ทะเลหมอกในตอนเช้า รวมทั้งยังสามารถเดินเท้าไปศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขา เผ่าเย้าซึ่งเป็นคนในหมู่บ้าน การใช้บริการบ้านพักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ทนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบริการตามอัตราที่กำหนด

3. บ้านพักนักท่องเที่ยวแบบพักกับชาวบ้าน (Home Stay) ที่พักลักษณะนี้ นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ชนิดของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การพักในบ้านของคนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชาวเขาในพื้นที่ โดยในส่วนนี้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย จัดให้มีบ้านพักนักท่องเที่ยวแบบพื้นบ้าน จำนวน 13 หลัง แบ่งเป็นบ้านพักของชาวเขาเผ่าเย้า จำนวน 4 หลัง โดยอยู่ในหมู่บ้านปางค่า หมู่ที่ 1 บ้านพักของชาวเขาเผ่าม้ง จำนวน 9 หลัง โดยอยู่ในหมู่บ้านปางค่าเหนือ หมู่ที่ 6 จำนวน 3 หลัง และในหมู่บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ที่ 7 จำนวน 6 หลัง โดยนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบริการตามอัตราที่คณะกรรมการ ฯ กำหนด

4.2 ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

ตำบลผาช้างน้อย ได้จัดให้มีการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ตำบล ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 โดยมีองค์กรเอกชน คือ มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อพัฒนาสังคมร่วมกับแกนนำชุมชนในขณะนั้น ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนเกิดรายได้จากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยทั้งนี้จะต้องไม่ทำลายหรือส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเดิม อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย ต่อมาในปีพุทธศักราช 2543 จนถึงปัจจุบัน องค์กรบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อยได้ร่วมกับชุมชนในการดำเนินการ โดยยังมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การสร้างรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่ และการพัฒนาพื้นที่ในเขตตำบลผาช้างน้อย ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตำบลผาช้างน้อย ได้มีการจัดการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 โครงสร้างคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

ในการดำเนินงานและการจัดการท่องเที่ยวที่นั่นประชาชน องค์กรท้องถิ่น ได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย โดยมีกำนันตำบลผาช้างน้อยเป็นประธาน และประกอบด้วยคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ จำนวน 8 ฝ่าย ดังนี้(ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาช้างน้อย , 2544 ข)

1) คณะกรรมการอำนวยการ/บริหาร มีหน้าที่กำหนดนโยบาย คำแนะนำแนวทางปฏิบัติ อำนวยการ กำกับดูแล และประเมินผลการดำเนินงาน ตามโครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2) คณะกรรมการฝ่ายประสานงาน มีหน้าที่ประสานงานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยกับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3) คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบริการนำเที่ยว มีหน้าที่วางแผน ดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

4) คณะกรรมการฝ่ายการเงินการบัญชี มีหน้าที่รับผิดชอบดูแล รักษา และดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ กองทุนที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ให้เป็นไปตามแนวทางที่คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยกำหนด

5) คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม มีหน้าที่วางแผน และดำเนินการในการต้อนรับ รับรอง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งการรับรองคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดประชุมต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

6) คณะกรรมการฝ่ายสวัสดิการและความปลอดภัย มีหน้าที่วางแผน ดำเนินการ เสนอแนะ กำหนดมาตรการในการรักษาความปลอดภัย การจราจร แก่นักท่องเที่ยวโดยภาพรวมให้กับการดำเนินงานตามโครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย

7) คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม มีหน้าที่ วางแผน ดำเนินการ ในการจัดแสดงด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีหน้าที่กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม จากการจัดการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย

8) คณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่วางแผน ดำเนินการ เสนอแนะ กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จากการจัดการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย

นอกจากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายแล้ว ในภาพรวมคณะกรรมการทั้งหมดต้องมีหน้าที่ เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการอำนวยการ/บริหารชมรมมอบหมาย และปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของชมรมโดยเคร่งครัด (ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาซำน้อย , 2541)

ปัจจุบันคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย มีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาช้างน้อย อาคารที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อย หมู่ที่ 1 ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา

4.2.2 เส้นทางเดินป่า

คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาช้างน้อยร่วมกับชุมชนได้ดำเนินการสำรวจและกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมระยะทางทั้งหมด 12 กิโลเมตร โดยในเส้นทางบางส่วนได้ร่วมกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ส่วนพัฒนาที่ดิน ทำการปรับปรุงผิวทาง โดยการอัดผิวหน้าดินให้เรียบเพื่อใช้เป็นเส้นทางสำหรับเดินเท้าหรือรถยนต์ ขนาด 1 ทางวิ่ง รายละเอียดเส้นทาง มีดังนี้

เริ่มต้นจากศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา บ้านสิบสองพัฒนา หมู่ที่ 7 ตำบลผาช้างน้อย (กิโลเมตรที่ 90 ตามทางหลวงหมายเลข 1148) โดยรถยนต์ไปยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปิงคำ กลุ่มบ้านขุนน้ำคัม ระยะทาง 5 กิโลเมตร(ผิวทางลาดยาง ระยะทาง 2.8 กิโลเมตร ถนนลูกรัง ระยะทาง 2.2 กิโลเมตร)จากนั้นจะเป็นเส้นทางลูกรังขึ้นเขากว้างประมาณ 3 เมตร ผ่านป่าดงดิบเขา (Hill Evergreen Forest) ตลอดระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินศึกษาสภาพป่าชนิดของพืชพันธุ์ เพราะเส้นทางที่ขึ้นเขานี้จะเป็นป่าก่อ เป็นต้นไม้ที่สูงใหญ่ ทำให้ข้างล่างร่มรื่น แสบไม่เห็นแสงแดด เดินไปอีกระยะหนึ่งจะมีจุดที่น่าสนใจอีกแห่ง คือ บ่อน้ำทิพย์ เป็นตาน้ำธรรมชาติ ซึ่งจะมีน้ำไหลออกมาตลอดเวลา น้ำจะใสเย็นเหมือนแช่น้ำแข็ง แม้จะอยู่ในช่วงฤดูร้อนก็ตาม บริเวณนี้ทางคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้จัดทำที่นั่งพักเอาแรง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้พักเหนื่อยจากการเดินขึ้นเขา คัมน้ำ ล้างหน้าล้างตา ใกล้เคียง ๆ กับบ่อน้ำทิพย์จะมี “สนามเพาะ” ซึ่งในสมัยก่อนจะเป็นจุดที่มีการสู้รบกันระหว่างฝ่ายทหารกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บ่อยครั้ง เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็ต้องอาศัยน้ำบริเวณบ่อน้ำทิพย์เพื่อใช้บริโภค สังเกตได้ว่าต้นไม้บริเวณนี้ยังมีรอยกระสุนปืนให้เห็นอยู่

จากจุดพักบริเวณบ่อน้ำทิพย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางต่อด้วยเท้า หรือรถยนต์ไปจนถึงลานที่จัดไว้สำหรับกางเต็นท์พักแรม และลานจอดรถบริเวณที่พักคนงานปลูกป่าของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม จากนั้นเป็นทางเดินเท้าขึ้นไปสู่ยอดเขาภูลังกา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตรตลอดสองข้างทางนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับทิวทัศน์บนสันเขาระดับความสูง ประมาณ 1,721 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และสภาพของป่าดงดิบเขา ต้นไม้บางต้นจะมีมอส ตะไคร่น้ำเกาะอย่างหนาแน่น พืชบางอย่างจะมีแต่เฉพาะยอดค่อนนี้เท่านั้น เช่น หอมเทวดาหรือหอมธู ชาวเขาเคยทดลองนำไปปลูกที่ในหมู่บ้านปรากฏว่าต้นหอมดังกล่าวไม่ขึ้นและตายหมด (อุ่งโหล ศรีสมบัติ,

2545: สัมภาษณ์) บนยอดสูงสุดจะพบกับแท่นหินขนาดใหญ่ซึ่งชาวเขาเผ่าเข้าในพื้นที่เรียกว่า “พินจาเบาะ” หรือ “บัลลังก์เทวดา” เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเขาเผ่าเข้าให้ความเคารพนับถือ และสิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจเมื่ออยู่บนยอดคดอยภูลังกา คือ นักท่องเที่ยวสามารถชมทิวทัศน์ที่งดงาม เพราะตรงนี้สามารถมองได้รอบทุกทิศทาง ช่วงอากาศเปิดจะมองเห็นถ้ำผาพะเยา เห็นภูเขาในพื้นที่อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เห็นภูชี้ฟ้าของจังหวัดเชียงราย เห็นทิวทัศน์ของจังหวัดน่าน และทิวเขาที่ทอดยาวไปสู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระยะทางในช่วงทำยนี้เส้นทางค่อนข้างชันเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสุขภาพแข็งแรง

หลังจากนักท่องเที่ยวขึ้นไปชมทิวทัศน์บนยอดคดอยภูลังกา จากกลับเส้นทางลงจากยอดคดอยกลับไปยังลานจอดรถบริเวณที่พักคนงานปลูกป่าของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม จะเป็นทางเดินเล็ก ๆ ลัดเลาะไปบนสันเขา ผ่านป่าหิน ซึ่งเป็นก้อนหินขนาดใหญ่เรียงรายไปตลอดทาง ลักษณะของก้อนหินแต่ละก้อนจะมีรูปร่างที่แตกต่างกันไป จากการสำรวจของผู้ศึกษาพบว่า ก้อนหินแต่ละก้อนจะประกอบขึ้นด้วยหินก้อนเล็ก ๆ จำนวนมากที่ถูกยึดรวมกันโดยธรรมชาติ เส้นทางช่วงนี้เป็นทางลงเขาและลาดชัน นักท่องเที่ยวต้องใช้ความระมัดระวังในการเดินทาง

นอกจากเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่ได้กล่าวข้างต้น ปัจจุบันคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้ทำการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ค่อนข้างสะดวกในระยะเวลาสั้น อันได้แก่ น้ำตกวังพญานาค บริเวณหมู่บ้านปางคำ หมู่ที่ 1 ตำบลผาช้างน้อย น้ำตกลานซ้อน บริเวณหมู่บ้านปางมะโอ หมู่ที่ 4 ตำบลผาช้างน้อย น้ำตกน้ำคะน้อยภูลังกา บริเวณกลุ่มบ้านน้ำคะ หมู่ที่ 6 ตำบลผาช้างน้อย

4.2.3 ระเบียบในการปฏิบัติของชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาช้างน้อย

ในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้กำหนดให้มีระเบียบ ข้อบังคับให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและป้องกันการเกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในชุมชน ดังนี้ (ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาช้างน้อย, 2541)

ระเบียบปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

1. นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย จะต้องแจ้งให้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยทราบทุกครั้ง
2. นักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของชมรมฯ อย่างเคร่งครัด
3. ต้องเป็นบุคคลที่รักธรรมชาติ
4. การแต่งกายต้องสุภาพและไม่ขัดต่อประเพณีของชุมชน

5. ต้องปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน

6. นักท่องเที่ยวต้องร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน

7. นักท่องเที่ยวจะต้องเสียค่าบริการการท่องเที่ยวตามที่ชมรม ฯ กำหนด

8. นักท่องเที่ยวที่มีทรัพย์สินมีค่า จะต้องแจ้งให้คณะกรรมการ ฯ ทราบทุกครั้ง
ระเบียบปฏิบัติในการเดินป่า

1. ในการเดินป่า นักท่องเที่ยวต้องมีมัคคุเทศก์ของชมรม ฯ เป็นผู้นำทางทุกครั้ง

2. นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำทางอย่างเคร่งครัด

3. ห้ามนักท่องเที่ยวเก็บหรือนำทรัพยากรธรรมชาติออกจากพื้นที่การท่องเที่ยว

4. ห้ามนักท่องเที่ยวนำวัตถุระเบิด หรือวัสดุที่ทำลายธรรมชาติเข้าไปในพื้นที่การ

ท่องเที่ยว

5. ห้ามทิ้งขยะและสิ่งของต่าง ๆ ลงในพื้นที่การท่องเที่ยว นอกจากทิ้งลงในภาชนะที่ทางชมรม ฯ จัดไว้สำหรับทิ้งขยะ

6. ห้ามนักท่องเที่ยวจุดไฟเผาป่า

7. ห้ามนักท่องเที่ยวออกนอกเส้นทางที่กำหนดไว้ โดยไม่ได้รับอนุญาต

8. ห้ามนักท่องเที่ยวนำยาเสพติดประเภท ยาบ้า , เฮโรอีน , กัญชา , ทินเนอร์ , กาว ฯลฯ เข้ามาในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย

9. เมื่อเกิดพลัดหลงให้ใช้สัญญาณที่กำหนด (นกคอก)

10. มัคคุเทศก์และลูกหาบต้องรับผิดชอบ เมื่อถึงพื้นที่พักแรมในเรื่อง เติ้นท์ อาหาร และขยะ

11. ในกรณีเกิดอุบัติเหตุมีผู้ได้รับบาดเจ็บ มัคคุเทศก์และลูกหาบ ต้องทำการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และนำผู้ได้รับบาดเจ็บลงมายังจุดพักพื้นที่คณะกรรมการ ฯ กำหนดไว้ และรีบแจ้งให้คณะกรรมการ ฯ ทราบ เพื่อนำรถขึ้น ไปรับผู้ป่วยนำส่งสถานีนอนามัยหรือโรงพยาบาล

ระเบียบปฏิบัติสำหรับชุมชน

1. ชุมชนต้องร่วมมือกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

2. ชุมชนต้องช่วยกันรักษาความสะอาดของชุมชน โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านและชุมชนให้สะอาดและน่าอยู่

3. ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความสุภาพอ่อนโยน ให้คำแนะนำรวมทั้งการดูแลเรื่องความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

4. ปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน แต่งกายอย่างสุภาพตามวัฒนธรรม
5. ห้ามทำอนาจารหรือผู้สาวในที่สาธารณะ
6. ห้ามทะเลาะวิวาทกับนักท่องเที่ยว
7. ห้ามนำสิ่งเสพติดเข้ามาเสพ จำหน่าย ให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน
8. ห้ามนำสินค้ามาเร่ขายและบังคับนักท่องเที่ยวซื้อ
9. ช่วยกันรักษาและป้องกันไฟฟ้า และห้ามล่าสัตว์ในเขตอนุรักษ์และหวงห้ามตามประกาศขององค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อย

ระเบียบปฏิบัติสำหรับเจ้าของบ้านพักนักท่องเที่ยว

1. เจ้าของบ้านต้องแจ้งเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีของชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวทราบ
2. ให้ความสะดวก รับผิดชอบต่อทรัพย์สินและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
3. มีหน้าที่พานักท่องเที่ยว เที่ยวชมภายในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง

4.2.4 อัตราค่าธรรมเนียม ค่าบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย

ในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและบริการ ต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นมาตรฐาน เกิดรายได้แก่สมาชิกและเพื่อใช้ปรับปรุงพัฒนา พื้นฟูสภาพชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพอันสมบูรณ์ โดยมีอัตราค่าบริการดังนี้

- 1.) ค่าธรรมเนียมบำรุงสถานที่
 - นักท่องเที่ยว คนละ 20 บาท
 - รถยนต์ คันละ 20 บาท
 - รถจักรยานยนต์ คนละ 10 บาท
- 2.) ค่าบริการการท่องเที่ยว
 - มัคคุเทศก์ท้องถิ่น วันละ 200 บาท
 - ลูกหาบ วันละ 200 บาท
 - จ้างเหมารถยนต์ของชุมชน วันละ 600 บาท (บรรทุกนักท่องเที่ยว 10 คน)
 - อาหารพื้นบ้าน/ตามสั่ง อัตรา 60 บาทต่อคนต่อมื้อ
 - บ้านพักแบบพักกับชาวบ้าน (Home stay) อัตรา 100 บาทต่อคนต่อคืน
 - เต็นท์พร้อมถุงนอน (นอนได้ 2 คน) ชุดละ 200 บาทต่อคืน
 - บ้านพักแบบรีสอร์ท อัตรา 350 บาทต่อหลังต่อคืน

- บริการห้องน้ำในพื้นที่สำหรับกางเต็นท์พักแรม อัตราคนละ 5 บาทต่อวัน
- ไฟฟ้าแสงสว่าง ในพื้นที่สำหรับกางเต็นท์พักแรม อัตราคนละ 200 บาทต่อคืน

(พลบค่ำถึง 22.00 นาฬิกา)

ในการดำเนินงานมีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการเก็บค่าธรรมเนียมและค่าบริการการท่องเที่ยว ดังนี้ (ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาซำน้อย, 2544 ข)

การจัดสรรผลประโยชน์ที่จัดเก็บได้จากค่าบริการการท่องเที่ยว

- ร้อยละ 85 จัดสรรให้กับผู้ประกอบการ
- ร้อยละ 15 จัดสรรให้กับชมรมฯ เพื่อร่วมกับผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดเก็บ

ค่าธรรมเนียม

การจัดสรรผลประโยชน์ที่จัดเก็บได้จากค่าธรรมเนียมและส่วนที่ได้รับจัดสรรจากการจัดเก็บค่าบริการการท่องเที่ยว

- ร้อยละ 5 จัดสรรให้กับสมาชิกชมรม ตามจำนวนการถือหุ้นของสมาชิก
- ร้อยละ 10 จัดสรรให้กับการบริหารจัดการของคณะกรรมการฯ
- ร้อยละ 25 จัดสรรเพื่อนำไปฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
- ร้อยละ 15 จัดสรรเพื่อสาธารณประโยชน์ของชุมชน

โดยในการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการเก็บค่าธรรมเนียมและค่าบริการการท่องเที่ยว คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย จะทำการจัดสรรในเดือน มีนาคม ของทุกปี.

4.2.5 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากพื้นที่ตำบลผาซำน้อย มีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์ และมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง การท่องเที่ยวที่จัดให้มีในพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ คือ การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ และ กางเต็นท์พักแรม ดังนั้นเพื่อมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดผลกระทบทางด้านลบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย จึงได้วางแผน และดำเนินการจัดการ ดังนี้

1. มีการแบ่งโซนพื้นที่ (Zone) ออกเป็น 3 โซน คือ โซนที่ 1 สำหรับที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน โซนที่ 2 สำหรับประกอบกิจกรรมเดินป่าและนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว และโซนที่ 3 สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่อยู่ในพื้นที่ (แคะเว่น ศรีสมบัติ, 2545: สัมภาษณ์)

2. กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบ จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ในเรื่องของ ขยะ/ความสกปรก , เสียงดังรบกวนพืชและสัตว์ , การเหยียบทำลายต้นไม้ และการป้องกันไฟไหม้ป่า โดยมาตรการต่าง ๆ ข้างต้นได้กำหนดเป็นระเบียบให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้จัดทำป้ายประกาศให้นักท่องเที่ยวทราบ โดยติดตั้งไว้บริเวณทางขึ้นศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา รวมทั้งกำหนดให้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ ต้องแจ้งระเบียบปฏิบัติดังกล่าวให้นักท่องเที่ยวทราบ ก่อนการเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือการกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวเพื่อให้สมดุลกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว โดยการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย พบว่า คณะกรรมการยังไม่มี ความเข้าใจรายละเอียดและความสำคัญของขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว จึงทำให้การดำเนินงานในปัจจุบันยังไม่ได้มีการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้วยเหตุผลที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อยยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย นักท่องเที่ยวในแต่ละปีมีปริมาณไม่มากนัก คณะกรรมการสามารถกำกับดูแลได้ คงไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยยังมีเจตนาที่จะให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลผาช้างน้อยตลอดทั้งปี แต่ที่ผ่านมานักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว ระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึงกุมภาพันธ์ นอกจากช่วงนี้ไปแล้ว จำนวนนักท่องเที่ยวจะเบาบาง ส่วนในฤดูฝนจะไม่ปรากฏนักท่องเที่ยวเลย เพราะเส้นทางคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยวลำบากมากและจากการสำรวจสภาพพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ศึกษา พบว่า สภาพถนนที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นถนนดิน ทำให้ในช่วงฤดูฝนการคมนาคมยากลำบากมาก จึงเป็นข้อจำกัดของการจัดการท่องเที่ยวแต่ละปีจะเป็นโอกาสให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวได้พักฟื้นตัว ในช่วงดังกล่าว

การจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้จัดทำถังขยะด้วยไม้ ไม้ไผ่ ไม่มีฝาปิด ติดตั้งไว้ในจุดพักนักท่องเที่ยวจุดละ 2 – 4 ใบ โดยมีป้ายบอกที่ตั้งและเตือนให้ทิ้งขยะลงในถังขยะที่จัดไว้ สำหรับวิธีการกำจัดขยะใช้วิธีเผากลางแจ้งในหลุมที่ขุดเตรียมไว้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยมอบหมายให้มัคคุเทศก์ ลูกหาบ คณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อม เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการในการจัดการสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยว อันได้แก่ ร้านอาหาร บ้านพักแบบ

รีสอร์ท และบ้านพักแบบพักกับชาวบ้าน มีการจัดการขยะมูลฝอยเช่นเดียวกับในแหล่งท่องเที่ยว และคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้มอบหมายให้เจ้าของผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ.

การจัดการน้ำเสีย ที่เกิดจากกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยว อันได้แก่ ร้านอาหาร บ้านพักแบบรีสอร์ท และบ้านพักแบบพื้นบ้าน พบว่า เจ้าของผู้ประกอบการได้ดำเนินการโดยการขุดร่องระบายน้ำเสีย และปล่อยให้ไหลซึมลงไปในดิน โดยไม่มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนทิ้ง และคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยก็มิได้มีการกำหนดเป็นมาตรการเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ

นอกจากมาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบ จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ในเรื่องของขยะ/ความสกปรก , เสียงดังรบกวนพืชและสัตว์ , การเหยียบทำลายต้นไม้ และการป้องกันไฟไหม้ป่า ช้างต้นแล้ว จากการสำรวจสภาพพื้นที่ในตำบลผาช้างน้อย พบว่า พื้นที่ที่ใช้สำหรับการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น ที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว หรือใกล้เคียงกับสถานที่สำหรับบริการการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ใช้เป็นพื้นที่สำหรับทำสวนปลูกลิ้นจี่ โดยในการบำรุงรักษาต้นลิ้นจี่เกษตรกรมีการใช้สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ดังนั้นคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ควรให้ความสนใจวางแผน ดำเนินการ และกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

จากการศึกษาข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยประมวลจากความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ประชากรในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว พบว่า

1. คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย มีความคิดเห็นว่าในปัจจุบันประชาชนในตำบลผาช้างน้อยมีการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อเพิ่มพื้นที่ทางการเกษตรทำสวนลิ้นจี่ ไร่ข้าวโพด ไร่กะหล่ำ ทำให้มีผลกระทบต่อทัศนียภาพของการท่องเที่ยว ระบบนิเวศ อีกทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันไฟไหม้ป่า เนื่องจากพื้นที่ป่าในตำบลผาช้างน้อยมีอาณาเขตกว้าง ถึงแม้ว่าจะได้มีการจัดทำแนวป้องกันไฟไหม้ป่าในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในทุกปี แต่ก็มีปัญหาเกิดไฟไหม้ป่าในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้การท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากควันไฟและฝุ่นละออง

2. ประชากรในท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลผาช้างน้อย เป็นโอกาสอันดีที่จะทำให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมทั้งก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นหากจะให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ประชากรในท้องถิ่นจะต้องจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ให้เกิดความสะอาด เป็นระเบียบ จะได้เป็นหมู่บ้านที่น่าท่องเที่ยว

ให้มีการกำหนดมาตรการเพื่อใช้ควบคุมการส่งเสียงดังของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณบ้านพักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ตซึ่งมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชน ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มส่งเสียงดังในเวลากลางคืน ทำให้รบกวนการพักผ่อนของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง และเวลาที่เหมาะสมที่สุด คือ งดใช้เสียงหลัง 22.00 นาฬิกา

3. นักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า ในการจัดการขยะภายในแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่เป็นระบบ ภายในร้านค้าจำหน่ายอาหารควรมีการจัดขยะ โดยเฉพาะเศษอาหารให้เรียบร้อยไม่ทิ้งเรี่ยราดทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม เสนอให้มีการแยกขยะก่อนทิ้ง เศษอาหารนำไปเป็นอาหารสัตว์ หรือหมักเป็นปุ๋ย

ควรมีการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว ต่อกลุ่มไม่เกิน 10 คน ต่อมัคคุเทศก์ 1 คน เพื่อป้องกันผลกระทบจากการเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ จะทำให้มัคคุเทศก์สามารถควบคุมดูแล และให้ความรู้ได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งให้มีการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะพักแรมกางเต็นท์ในบริเวณกางเต็นท์ที่คณะกรรมการกำหนด ให้มีความเหมาะสมกับสาธารณูปโภค ห้องน้ำ ห้องส้วม และจะไม่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกแออัด รวมทั้งให้มีมาตรการควบคุมการใช้เสียงของนักท่องเที่ยว เพื่อมิให้รบกวนพืช สัตว์ และกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นที่ต้องการพักผ่อน

ในการจัดการ ควรจัดให้มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทุกปีหลังฤดูการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการวางแผนจัดการต่อ ๆ ไป และแนะนำให้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ไปศึกษา ดูงาน โดยการร่วมกิจกรรมเข้าค่ายท่องเที่ยวแบบนิเวศที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

4.2.6 การจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย คือ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นกระบวนการท่องเที่ยวดังกล่าว จึงมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ การศึกษา (Education) โดยเฉพาะการมุ่งเน้นเสริมสร้างจิตสำนึก (Awareness) ความรู้สึกและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible) ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

ดังนั้นคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย จึงได้วางแผน และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย เพื่อให้ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และข้อมูลที่นักท่องเที่ยวสนใจ ก่อนตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยว

ในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย ปัจจุบันศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลผาซำน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา หมายเลขโทรศัพท์ 0-5448-9054 นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อขอข้อมูลได้ในวันและเวลาราชการ

2. จัดให้มีสื่อความหมายธรรมชาติ 2 ประเภท คือ บริการที่ใช้คน (Personal or Attended Services) และบริการที่ไม่ใช้คน (Non Personal or Unattended Services) โดยมีลักษณะการดำเนินการ คือ

ก. บริการที่ใช้คน (Personal or Attended Services) ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อพัฒนาสังคมในการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ จำนวน 30 คน ในเรื่อง “การสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรม” ระยะเวลา 3 วัน ในปี 2541 หลังจากนั้นหนึ่งปี มูลนิธิฯ ได้สิ้นสุดโครงการพัฒนาในพื้นที่ตำบลผาซำน้อย ทำให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลไม่ได้รับการสนับสนุน และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีมัคคุเทศก์ที่ร่วมโครงการ เพียง 12 คน และในส่วนนี้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยได้กำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ หรือกางเต็นท์พักแรม ต้องมีมัคคุเทศก์ของชมรมเป็นผู้นำทางทุกครั้ง เพื่อให้ความรู้ ข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่ ซึ่งให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์และการพึ่งพาระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพื่อช่วยลดผลกระทบจากมนุษย์ต่อทรัพยากรลง โดยการนำทางและแนะนำนักท่องเที่ยวให้หลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่เปราะบาง หรือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป

ข. บริการที่ไม่ใช้คน (Non Personal or Unattended Services) ได้ดำเนินการจัดพิมพ์แผ่นพับ โดยมีข้อมูลระบุถึงชนิดของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่สำคัญในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ที่น่าสนใจท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย เอกสารเหล่านี้นักท่องเที่ยวจะได้รับ เมื่อชำระค่าธรรมเนียมในการบำรุงสถานที่แล้ว นอกจากนี้ยังได้จัดแสดงข้อมูลลักษณะภูมิประเทศของตำบลผาซำน้อย ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมของชนเผ่าในพื้นที่ ไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมและศึกษาข้อมูลได้ด้วยตนเอง

สำหรับการสื่อความหมายธรรมชาติที่ไม่ใช้คน อีกรูปแบบหนึ่งที่จะเป็นหนทางขยายรายการสื่อความหมายให้มากขึ้นกว่าการใช้ผู้สื่อความหมายแต่เพียงอย่างเดียว คือ การติดตั้งป้ายสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพไว้ในจุดที่มีความสำคัญและต้องการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้ในเรื่องนั้น ๆ จากการสำรวจภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยพบว่า ยังไม่มีการสื่อความหมายธรรมชาติในลักษณะนี้ แต่มุ่งเน้นในการบริการสื่อความหมายที่ใช้คน ซึ่งมีข้อจำกัดทางด้านความถนัดของบุคคล หลายประการ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก โดยประมวลจากความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ประชากรในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว พบว่า

1. คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีความคิดเห็นว่า ในการจัดการมุ่งเน้นที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ แต่เนื่องจาก ข้อมูลทางด้านวิชาการ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ภายในแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอ จึงยังไม่สามารถที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวได้ครบถ้วน

2. ประชากรในท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ทำให้ได้รู้จักผู้คนมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ด้านภาษาจากนักท่องเที่ยว (ต่างประเทศ) ได้เรียนรู้วัฒนธรรมทั้งในท้องถิ่นตนเองและท้องถิ่นอื่น ๆ ตลอดจนในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และได้เสนอแนะให้มีการจัดการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ อันจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการดูแลสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยเกิดการเรียนรู้มากขึ้น

3. นักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า ในการจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ควรจัดให้มีข้อมูล โดยทำเป็นแผ่นพับในเรื่อง นิเวศวิทยา ป่าไม้ สัตว์ป่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาก่อนเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ และให้มีการจัดทำคู่มือ ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติในเรื่อง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ลักษณะสำคัญ การดำรงชีวิต เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ศึกษาประกอบกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ อีกทั้งบนยอดคอกภูลังกาที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้รอบด้าน ควรมีการติดตั้งแผนที่บอกพิกัด เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสังเกตภูมิประเทศได้ง่ายขึ้น

ในการบริการสื่อความหมายโดยใช้คน นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า มัคคุเทศก์ท้องถิ่นยังมีความรู้ไม่เพียงพอ ในเรื่องทรัพยากรในพื้นที่ และเสนอให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น คือให้มีบทบาทในการให้ความรู้มากกว่าการนำทาง และปรับปรุงในเรื่องของการสื่อภาษาไทยให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4.2.7 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ

ได้ ดังนั้นในการจัดการจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่นเพื่อเตรียมการจัดการ การวางแผนงาน การควบคุมและการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการ

จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้วางแผนดำเนินการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ดังนี้

1. จัดประชุมประชาชนในแต่ละหมู่บ้านภายในตำบล เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2. เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เพื่อร่วมให้ข้อมูลวางแผนเตรียมการจัดการ การควบคุมและการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับผลประโยชน์จากการบริการในการจัดการการท่องเที่ยวของตำบล ในปัจจุบันมีประชาชนสมัครใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ จำนวน 60 คน.

จากการเก็บข้อมูลสนามด้วยการใช้แบบสอบถามประชากรท้องถิ่น จำนวน 209 ครัวเรือน ในช่วงเดือน มกราคม พ.ศ. 2545 โดยมุ่งที่จะสอบถามการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบุคคลของประชากรในท้องถิ่น และส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบุคคลของประชากรในตำบลผาซำน้อย

ตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานด้านบุคคลของประชากรกลุ่มตัวอย่างในตำบลผาซำน้อย

รายการ	ประชากร (N = 209)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	139	66.50
- หญิง	70	33.50
2. อายุโดยเฉลี่ย 35 ปี		
3. สถานภาพการสมรส		
- โสด	38	18.20
- สมรส	163	78.00
- ม้าย	8	3.80

ตารางที่ 3 (ต่อ)

4. ระดับการศึกษา		
- ไม่จบประถมศึกษา	107	51.20
- ประถมศึกษา	55	26.30
- มัธยมศึกษา	38	18.20
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	7	3.30
- ปริญญาตรี	2	1.00
5. อาชีพ		
- เกษตรกรรม	183	87.60
- ค้าขาย	6	2.90
- รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ	4	1.90
- รับจ้างทั่วไป	16	7.70
6. รายได้เฉลี่ย 1,061.77 บาทต่อเดือน		
7. ภูมิลำเนาเดิม		
- เป็นคนในตำบลผาช้างน้อย	177	84.70
- ย้ายมาจากตำบลอื่น	12	5.70
- ย้ายมาจากอำเภออื่น	5	2.40
- ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	15	7.20
8. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลผาช้างน้อย โดยเฉลี่ย 31 ปี		

จากตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานด้านบุคคลของประชากรในท้องถิ่น พบว่า ประชากรในตำบลผาช้างน้อยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุโดยเฉลี่ยที่ 35 ปี มีสถานภาพสมรส ส่วนระดับการศึกษา พบว่า ร้อยละ 51.20 ไม่จบชั้นประถมศึกษา อีกร้อยละ 26.30 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 18.20 จบระดับมัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 1.00 ที่จบระดับปริญญาตรี ทางด้านอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.60 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้โดยเฉลี่ย 1,061.77 บาทต่อเดือน และส่วนใหญ่เป็นคนที่ภูมิลำเนาอยู่ในตำบลผาช้างน้อย คิดเป็นร้อยละ 84.70 โดยอาศัยอยู่มานานโดยเฉลี่ย 31 ปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

ตารางที่ 4 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

รายการ	ประชากร (N = 209)	
	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย		
- มีส่วนร่วม	120	57.40
- ไม่มีส่วนร่วม	89	42.60

จากตารางที่ 4 พบว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ประชากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเพียงร้อยละ 57.40 ส่วนอีกร้อยละ 42.60 ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ

ตารางที่ 5 ข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย

รายการ	ประชากร (N = 120)	
	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชากร		
1. สนทนากับเพื่อนบ้านเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย	96	80.00
2. ให้ข้อมูลท้องถิ่น เพื่อประกอบการวางแผนจัดการท่องเที่ยว	38	31.67
3. ร่วมสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว	72	60.00
4. เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของตำบลในที่ประชุม	45	37.50
5. การวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	34	28.33
6. การกำหนดกฎเกณฑ์หรือมาตรการที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับท้องถิ่น	15	12.50
7. บริจาคเงินในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว	53	44.17
8. บริจาควัสดุ อุปกรณ์ในการร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	38	31.67
9. ช่วยเหลือด้านแรงงาน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	87	72.50
10. จัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการ คอยดูแลรักษาสภาพแวดล้อม	25	20.83
11. ร่วมลงทุนในกิจกรรมบริการการท่องเที่ยว	56	46.67
12. เป็นผู้ให้บริการสถานที่พักแก่นักท่องเที่ยว	26	21.67
13. เป็นผู้ประกอบอาหารบริการแก่นักท่องเที่ยว	23	19.17

ตารางที่ 5 (ต่อ)

14. จำหน่ายของที่ระลึก, ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน แก่นักท่องเที่ยว	27	22.50
15. บริการขับรถรับ – ส่ง นักท่องเที่ยว	19	15.83
16. ร่วมเป็นภาคีองค์กรท้องถิ่น ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	30	25.00
17. ปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรการที่กำหนดไว้	22	18.33
18. ร่วมประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้จัดขึ้น	19	15.83
19. ร่วมประชุมหาแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว	50	41.67
20. ควบคุมกฎหมายและมาตรการ ด้านการท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด	14	11.67

จากตารางที่ 5 ข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมของประชากร ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย พบว่า ประชากรมีส่วนร่วมในลักษณะของการสนทนากับเพื่อนบ้าน เรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุด ร้อยละ 80.00 รองลงไป คือ การช่วยเหลือด้านแรงงาน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 72.50 ประชากรอีกร้อยละ 60.00 มีส่วนร่วมในการสำรวจเส้นทางกรท่องเที่ยว ร้อยละ 46.67 มีส่วนร่วมลงทุนในกิจกรรมบริการการท่องเที่ยว และ ร้อยละ 44.17 มีส่วนร่วมบริจาคเงินในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

เป็นที่น่าสังเกตว่า การมีส่วนร่วมในลักษณะของการควบคุมกฎหมายและมาตรการด้านการท่องเที่ยว ประชากรมีส่วนร่วมน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 11.67 ถัดขึ้นมา คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายหรือมาตรการที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพียงร้อยละ 12.50 อีกร้อยละ 15.83 มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้จัดขึ้น และอีกเพียงร้อยละ 18.33 ที่มีส่วนร่วมในลักษณะการปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรการที่กำหนดไว้ รวมทั้งในการร่วมวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับที่น้อย เพียงร้อยละ 28.33 ของลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งหมด

ตารางที่ 6 ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของประชากรจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย.

รายการ	ประชากร (N = 209)	
	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ จากการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย		
- ได้รับผลประโยชน์	136	65.10
- ไม่ได้รับผลประโยชน์	73	34.90

จากตารางที่ 6 พบว่า ในการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย ประชากรมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 65.10 ส่วนที่เหลือคิดเป็นร้อยละ 34.90 ไม่ได้รับ ผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย.

ตารางที่ 7 ข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของประชากรจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย

รายการ	ประชากร (N = 136)	
	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะผลประโยชน์ที่ประชากรได้รับ จากการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย		
1. ได้มีงานทำ	43	31.62
2. ได้รับการพัฒนาด้านอาชีพ	55	40.40
3. มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการการท่องเที่ยว	60	44.12

ตารางที่ 7 (ต่อ)

4. ผลผลิตในชุมชนเป็นที่รู้จัก และมีแหล่ง รองรับเพื่อจำหน่าย	55	40.40
5. มีสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น เช่น ถนน , ไฟฟ้า ประปา	102	75.00
6. ชุมชนเกิดความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความปลอดภัย	96	70.59
7. ได้รับความรู้ในเรื่องของ ทรัพยากร สิ่ง แวดล้อม การอนุรักษ์ เพิ่มมากขึ้น	102	75.00
8. เกิดความภาคภูมิใจ รักหวงแหนในถิ่นที่ อยู่อาศัย	109	80.15

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลประโยชน์ที่ประชากรได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวของตำบล
ผาซำน้อยส่วนใหญ่ เป็นผลประโยชน์ทางด้านสังคม ได้แก่ เกิดความภาคภูมิใจ รักหวงแหนใน
ถิ่นที่อยู่อาศัย ได้รับถึงร้อยละ 80.15 การได้รับสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ที่ดีขึ้น คิด
เป็นร้อยละ 75.00 เท่ากับการได้รับความรู้เรื่องทรัพยากร สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ มากขึ้น รองลงไป
คือชุมชนเกิดความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และเกิดความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 70.59

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่ประชากรได้รับ จากการจัดการ การ
ท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย ในลักษณะของการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการ การ
ท่องเที่ยว มีเพียงร้อยละ 44.12 ได้รับการพัฒนาอาชีพ เท่ากับ การที่ผลผลิตในชุมชนเป็นที่รู้จักและ มี
แหล่งรองรับเพื่อจำหน่าย คิดเป็นร้อยละ 40.40 ส่วนการได้มีงานทำประชากรได้รับเพียง ร้อยละ
31.62 ของผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งหมด

จากการศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
ตำบลผาซำน้อย (ตารางที่ 4) ข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย (ตารางที่ 5) ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของประชา
กรจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ตารางที่ 6) และข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับผล
ประโยชน์ของประชากรจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย (ตารางที่ 7) ซึ่งให้
เห็นว่า ประชากรในตำบลผาซำน้อย ยังเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและรับผลประโยชน์จากการ

จัดการการท่องเที่ยวไม่มากนัก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน การตัดสินใจ การกำกับดูแล และติดตามประเมินผล รวมทั้งผลประโยชน์ที่ได้รับ ส่วนใหญ่เป็นผลประโยชน์ ทางด้านสังคมมากกว่าผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่การกระจายรายได้ภายในชุมชน

จากการศึกษาข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการการมี ส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยประมวลจากความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ประชากรในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว พบว่า

1. คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย มีความคิดเห็นว่า ในการดำเนินงานที่ผ่านมาประชาชนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากนัก เป็นเพราะว่า ผลประโยชน์ ค่าตอบแทนที่ผู้ดำเนินการได้รับค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับปริมาณงาน ทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำงาน

2. ประชากรในท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า การที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลผาช้างน้อย เป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้ตำบลผาช้างน้อยเป็นที่รู้จักแพร่หลายและเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจและให้ร่วมมือ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารของชมรม ฯ ไปสู่ ประชากรในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และในขณะเดียวกัน ในการดำเนินงานต้องให้ความสำคัญกับประชาชนในทั้ง 2 ชนเผ่า (เย้า, ม้ง) อย่างเท่าเทียมกัน

3. นักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น ในการชำระค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยว ควรใช้ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นมอบให้นักท่องเที่ยวเป็นของที่ระลึกแทนการใช้คู่มือ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ในขณะเดียวกันก็จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในลักษณะของการมีอาชีพเสริมจากการผลิตของที่ระลึกและเกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชน

4.2.8 การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ทู่น เพื่อใช้สำหรับการดำเนินการจัดการ ในประเด็นนี้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้วางแผน ดำเนินการ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย และร่วมลงหุ้นเพื่อใช้เป็นทุนในการจัดการ หุ้นละ 10 บาท สมาชิก 1 คน ถือหุ้นได้ไม่เกิน 50 หุ้น โดยคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย จะเปิดให้สมาชิกได้ลงหุ้นในประมาณเดือนมีนาคม ของทุกปี

2. เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมลงทุน ในการให้บริการการท่องเที่ยวหลายลักษณะ ดังนี้

ก. ประชาชนในท้องถิ่นสมัครเป็นสมาชิกชมรม ฯ แล้วร่วมลงทุนจัดหาเจ้าหน้าที่ขนาดพักได้ 2 คน พร้อมถูนอน 2 ชุด ตามมาตรฐานที่ชมรมกำหนด นำมาลงทะเบียนกับคณะกรรมการ ฯ เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวเข้าใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ปัจจุบันมีประชาชนในท้องถิ่นสมัครเป็นสมาชิกและร่วมลงทุนในลักษณะนี้ 8 ราย จำนวนเงินที่ 24 หลัง ถูนอน 48 ชุด

ข. ประชาชนในท้องถิ่นสมัครเป็นสมาชิกชมรม ฯ แล้วลงทุนดำเนินการบริการบ้านพักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ทหรือแบบท้องถิ่น ในปัจจุบันมีประชาชนในท้องถิ่นสมัครเป็นสมาชิกและร่วมลงทุนในบ้านพักแบบรีสอร์ท 1 ราย จำนวนบ้านพัก 7 หลัง บ้านพักแบบพักกับชาวบ้าน จำนวน 13 ราย บ้านพัก 13 หลัง

ค. ประชาชนในท้องถิ่นสมัครเป็นสมาชิกชมรม ฯ แล้วนำรถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อที่มีร่วมลงทุนโดยลงทะเบียนกับชมรม ฯ เพื่อจัดลำดับในการให้บริการรับ - ส่งนักท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีประชาชนในท้องถิ่นสมัครเป็นสมาชิกและร่วมลงทุนในลักษณะนี้ 6 ราย จำนวนรถยนต์ 6 คัน

นอกจากการร่วมลงทุนในลักษณะของการระดมเงิน และการร่วมลงทุนในลักษณะที่ไม่ใช้ตัวเงิน แล้ว ในการดำเนินการยังเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมลงทุนในลักษณะของแรงงาน ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ทำแนวป้องกันไฟฟ้า มัคคุเทศก์นำเที่ยว ลูกหาบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการลงทุนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยทั้งสิ้น.

จากการศึกษาข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน โดยประมวลจากความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ประชากรในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว พบว่า

1. คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีความคิดเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาอยู่ในช่วงเริ่มต้น ทำให้ผลตอบแทนด้านตัวเงินที่ได้รับมีน้อย จึงไม่เป็นที่แรงจูงใจให้ประชาชนร่วมลงทุนในกิจกรรมบริการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ที่จะร่วมระดมทุนและขอความร่วมมือทั้งในด้านการลงทุนและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของคณะกรรมการยังมีไม่มากนัก

2. ประชากรในท้องถิ่น มีความเห็นว่า ควรมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวมากขึ้น จะทำให้เกิดรายได้จากกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะที่ผ่านมายังไม่มี ความมั่นใจที่จะร่วมลงทุนในกิจกรรมการบริการนักท่องเที่ยว กลัวจะขาดทุน

3. นักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมการลงทุนในบริการที่พักนักท่องเที่ยว ในลักษณะต่าง การบริการรถยนต์รับ - ส่งนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว เพราะที่ผ่านมายังไม่ เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

4.2.9 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

โครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย คือ ถนน , ไฟฟ้า , โทรศัพท์ และอาคารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้วางแผน และดำเนินการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ดังนี้

1. การเดินทางไปยังตำบลผาช้างน้อย (ดูภาพประกอบในภาคผนวก หน้า 124) เส้นทางหลัก คือ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1148 ซึ่งกรมทางหลวงได้ปรับปรุง เมื่อปี พ.ศ. 2543 ลักษณะเป็นถนนลาดยาง ขนาดกว้าง 10 เมตร แบ่งเป็น 2 ทางวิ่ง ดังนั้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย ได้โดยสะดวก คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ได้ดำเนินการจัดทำป้ายแนะนำเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยว และติดตั้งไว้เป็นระยะตลอดช่วงถนนที่ผ่านในพื้นที่ตำบลผาช้างน้อย

สำหรับเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง คือ ยอดคอยภูลังกา ระยะทาง 12 กิโลเมตร โดยเริ่มต้นจากหลักกิโลเมตรที่ 90 บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1148 บริเวณทางแยกศูนย์พัฒนาธรรมชาติเขา ในช่วงแรกระยะทาง 5 กิโลเมตรไปยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ (หน่วยน้ำดื่ม) แบ่งเป็นถนนลาดยาง ขนาดกว้าง 8 เมตร แบ่งเป็น 2 ทางวิ่ง ก่อสร้างโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ช่วง 2.2 กิโลเมตรถัดมาเป็นทางลูกรัง ขนาดกว้างประมาณ 6 เมตร ไปถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หลังจากนั้นเป็นเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ลักษณะเป็นทางลาดชันขึ้นเขา ยาว 6 กิโลเมตร ไปถึงลานกางเต็นท์บริเวณที่พักคนงานปลูกป่า ของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม ลักษณะผิวถนนเป็นดิน ขนาดกว้างประมาณ 3 เมตร รถยนต์วิ่งได้ทางเดียวผ่านป่าดงดิบเขา เส้นทางช่วงนี้เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงมากนัก คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย จึงได้ประสานงานกับส่วนพัฒนาที่ดิน ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ ดำเนินการบดอัดผิวดินให้แน่นและปรับพื้นที่บางส่วนที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ให้สะดวกปลอดภัยมากขึ้น โดยที่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด สำหรับเส้นทางช่วง 1 กิโลเมตรสุดท้ายก่อนที่จะถึงยอดคอยภูลังกา เป็นทางลาดชัน กำหนดให้ใช้เฉพาะ

การเดินเท้า ขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร ลัดเลาะไปตามสันเขา เส้นทางในช่วงนี้คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้ดำเนินการปรับปรุงเฉพาะในจุดที่มีความลาดชัน โดยการใช้แรงงานคนในการขุดดินเป็นขั้นบันได หรือใช้แผ่นหินที่มีในพื้นที่ปูผิวทางยึดด้วยคอนกรีต เพื่อป้องกันการลื่นล้ม

2. ระบบประปา ภายในแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่ใช้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว เป็นระบบประปาภูเขา โดยคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย และเจ้าของผู้ประกอบการบริการนักท่องเที่ยว ได้ดำเนินการต่อท่อน้ำจากแหล่งต้นน้ำภายในพื้นที่มาใช้ในแหล่งท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ได้มีการแจ้งเตือนให้ใช้น้ำด้วยความประหยัดและดูแลรักษาระบบท่อส่งน้ำอย่างสม่ำเสมอ โดยจัดทำเป็นแผ่นป้ายแจ้งเตือนนักท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทราบและปฏิบัติ

3. ไฟฟ้า แสงสว่าง ที่ใช้ภายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีที่มาอยู่ 3 แหล่ง คือ

3.1 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ใช้ในศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยว และ ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา

3.2 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอปัว จังหวัดน่าน ใช้ในบ้านพักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ท ในหมู่บ้านปางมะโอ หมู่ที่ 4 ตำบลผาซำน้อย

3.3 จากเครื่องปั่นกระแสไฟฟ้า ของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม เพื่อใช้ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และลานกางเต็นท์ บริเวณที่พักคนงานปลูกป่าของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม โดยชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยให้การสนับสนุนค่าน้ำมัน ก่อนหน้านี้ ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวได้ขอรับการสนับสนุนระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มาติดตั้งและทดลองใช้ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแห่งนี้ แต่ปรากฏว่ามีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสูง จึงใช้เครื่องปั่นกระแสไฟฟ้าแทน เพราะกระแสไฟฟ้าลักษณะนี้จะใช้ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเท่านั้น (เดือนพฤศจิกายน - เดือนมกราคม)

4. โทรศัพท์ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของตำบลผาซำน้อยเป็นพื้นที่สูง มีภูเขาสลับซับซ้อน ระบบโทรศัพท์ที่มีใช้จึงเป็นระบบโทรศัพท์ผ่านดาวเทียม ขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ตามโครงการหนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งเลขหมาย โดยองค์การโทรศัพท์ฯ ได้จ้างเอกชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลระบบ ดังนั้นในการประสานงานการท่องเที่ยวระหว่างชมรมการท่องเที่ยวฯ กับ นักท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงต้องพึ่งพิงระบบโทรศัพท์ดังกล่าว ซึ่งติดตั้งไว้ที่ร้านค้า ข้างสำนักงานที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลผาซำน้อย หรือที่ติดตั้งไว้ที่ทำการกำนันตำบลผาซำน้อย สำหรับ

ระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ จากการศึกษาพบว่า บริเวณภายในชุมชนของตำบลผาซำน้อยไม่สามารถรับสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ใด ๆ จะมีเพียงแค่นบยคคยภูถิงกว และลานกางเต็นท์บริเวณที่พักคนงานปลูกป่า ของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม ที่สามารถรับสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้ทุกระบบ

5. อาคาร สิ่งก่อสร้าง เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงไม่จำเป็นต้องปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างมากนัก จากการศึกษาพบว่า สิ่งปลูกสร้างภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียง อาคารศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา ซึ่งปลูกสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ เป็น โครงสร้างหลัก รูปทรงประยุกต์จากลักษณะของบ้านพักอาศัยของชาวเขาเผ่าเย้าและเผ่าม้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลผาซำน้อยอันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อาคารเอนกประสงค์ในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ตกแต่งด้วยแผ่นหิน กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ศาลาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว บนลานกางเต็นท์บริเวณบ้านพักคนงานปลูกป่าของหน่วยจัดการต้นน้ำจิม เป็นศาลาทรงหกเหลี่ยม โครงสร้างเป็น ไม้ มุงหลังคาด้วยหญ้าแฝก สิ่งปลูกสร้างอีกประเภทหนึ่ง คือ บ้านพักนักท่องเที่ยวแบบรีสอร์ท ซึ่งจัดสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ เป็น โครงสร้างหลักประดับตกแต่งด้วยแผ่นหิน มีความสวยงามและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

จากการศึกษาแนวคิดของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยพบว่า ในการออกแบบ จัดสร้างอาคาร สิ่งก่อสร้าง ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ได้คำนึงถึงความ เหมาะสมและความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากวัสดุที่นำมาใช้ในการ ก่อสร้าง นอกจากนั้นยังคำนึงถึงการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในการให้แสงสว่าง และการถ่ายเทอากาศภายในอาคาร โดยคณะกรรมการ ฯ มีความเห็นว่าค่าไฟฟ้าที่ต้องจ่ายให้กับผู้ผลิต คือต้นทุนค่าใช้จ่ายในการ ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ดังนั้นในการก่อสร้างอาคารจะมีการ ติดตั้งแผ่นกระเบื้องชนิดทำด้วยวัสดุ โปรงแสงไว้บนหลังคา หรือการติดตั้งช่องแสงบนผนังเพื่อเพิ่ม ความสว่างให้กับพื้นที่ภายในอาคาร และจัดให้มีหน้าต่าง โดยรอบอาคารเพื่อให้อากาศสามารถถ่ายเท ได้สะดวก และลดความร้อนภายในตัวอาคาร เป็นต้น

นอกจากการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานแล้ว ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งที่สำคัญ ประการหนึ่ง คือการจัดการบริการการท่องเที่ยว จากการศึกษา พบว่า ในการดำเนินการได้จัดให้มี มีคฤเทศก์ท้องถิ่น ที่มีความรู้ด้านนิเวศพิชพรรณ สัตว์ป่า และการสื่อความหมายธรรมชาติ ซึ่งผ่านกา รอบรมจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อพัฒนาสังคม ให้บริการนำเที่ยว นอกจากนี้ยังจัดให้มีบริการที่พั กนักท่องเที่ยว บริการรถยนต์รับ – ส่งนักท่องเที่ยว บริการอาหารพื้นบ้านหรือตามสั่ง จำหน่ายสินค้า ของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว การบริการเหล่านี้ดำเนินการโดยประชาชนในท้องถิ่น อันเป็นการสร้าง โอกาสของการมีส่วนร่วมและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ซึ่งตอบสนองต่อนโยบายของการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประการหนึ่ง คือ การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว โดยประมวลจากความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ประชากรในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว พบว่า

1. คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีความคิดเห็นว่า ในช่วงฤดูฝนเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยว มีสภาพลำบาก ไม่ค่อยมีความปลอดภัยมากนัก ดังนั้นควรมีการปรับปรุงให้มีความสะดวกและปลอดภัยมากขึ้น นอกจากนี้ในการติดต่อประสานงานปัจจุบันต้องพึ่งพิงกับระบบโทรศัพท์ของเอกชน ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการประสานงาน รวมทั้งที่ทำการศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยว ซึ่งมีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลผาซำน้อย ซึ่งเป็นสถานที่ราชการเปิดทำการวันจันทร์ – ศุกร์ ทำให้ในวันหยุด นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อประสานงานได้ ดังนั้นควรมีการปรับปรุงในด้านนี้ด้วย

2. ประชากรในท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกและเกิดการเรียนรู้มากขึ้น ในการดำเนินงานควรมีการติดตั้งป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย ตลอดแนวเส้นทางตั้งแต่จังหวัดพะเยา จนถึงตำบลผาซำน้อย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาถึงได้ด้วยความสะดวก อีกทั้งควรมีการปรับปรุงถนนภายในแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มจุดที่นั่งพักของนักท่องเที่ยว ปรับปรุงอาคารศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาให้มีสภาพดี มีข้อมูลต่าง ๆ มากขึ้น

3. นักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับค่อนข้างดี และมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาปรับปรุง ดังนี้

3.1 เส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยวบางช่วง มีลักษณะแคบและชัน รถยนต์ไม่สามารถวิ่งสวนกัน ได้ ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย ดังนั้นควรมีการจัดระบบการจราจร โดยการกำหนดเวลาให้รถวิ่งขึ้น วิ่งลง และจัดให้มีป้ายเตือนในจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายในแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งป้ายบอกระยะทางในการเดินทาง

3.2 เพิ่มจำนวนรถยนต์ที่ใช้บริการรับ – ส่งนักท่องเที่ยว ให้เพียงพอ

3.3 จัดให้มีระบบสื่อสารภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อใช้ประสานงาน แจ้งเหตุ ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับศูนย์ประสานงาน ที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

3.4 เพิ่มจำนวนจุดบริการน้ำดื่มภายในเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ เพิ่มจำนวนห้องน้ำ ห้องส้วม ภายในจุดกางเต็นท์

ทั้งนี้ในการปรับปรุง พัฒนา ให้คำนึงถึงการรักษาและความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ควรรักษาสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด เพราะความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อยเป็นสิ่งน่าสนใจของนักท่องเที่ยว

4.2.10 การจัดการส่งเสริมการตลาดการนำเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมหลัก คือ การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ การตั้งเต็นท์พักแรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการท่องเที่ยว คือ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว ดังนั้นในเชิงการตลาด ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของตำบลผาซำน้อย ถือว่าเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหากจะให้การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คณะกรรมการ ฯ กำหนด กลุ่มนักท่องเที่ยว (ผู้ซื้อ) ต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

จากการศึกษา พบว่า คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เป็นประชาชนในท้องถิ่น ไม่เคยมีความรู้ความถนัดทางด้านการจัดการด้านธุรกิจท่องเที่ยว ดังนั้นในปี 2543 จึงได้ประสานงานไปยังบริษัทนำเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เพื่อให้ช่วยวางแผนและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยกับธุรกิจท่องเที่ยวที่บริษัทดำเนินการอยู่ แต่ไม่ได้รับการสนองตอบจากบริษัทนำเที่ยวเท่าที่ควร ปัจจุบันคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย จึงดำเนินงานด้านการตลาดด้วยตนเอง ตามศักยภาพที่มีอยู่ โดยคณะกรรมการ ฯ มีความเชื่อมั่นว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ ด้วยเหตุผลที่ว่า ตำบลผาซำน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ มีที่ตั้งเป็นเอกเทศ ระยะทางห่างไกลในการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงนอกพื้นที่ เช่น ภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย ,อุทยานแห่งชาติดอยภูคา จังหวัดน่าน และอีกเหตุผลหนึ่ง คือ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานในการท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ก่อนที่จะตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่วนในด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2543 ได้มีทีมงานของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น “เมืองพะเยา” ได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และได้นำข้อมูลเขียนเป็นบทความลงเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ นอกไปจากนั้นก็ใช้วิธีให้ผู้เข้ามาท่องเที่ยวช่วยประชาสัมพันธ์ให้แก่บุคคลใกล้ชิดครอบครัว และในส่วนของคณะกรรมการ ฯ หากมีโอกาสเดินทางไปในพื้นที่อื่น ๆ ก็จะประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย (ไกรสร ฉัตรเจดิตระกูล, 2545: สัมภาษณ์)

การจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ประการหนึ่ง คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้หรือผู้มาเยือน (User/Visitor Satisfaction) อันเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเท่าเทียมหรือเกินกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ในประเด็นนี้จากการเก็บข้อมูลสนามด้วยการใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 54 คน ที่เข้ามา

ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2544 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางด้านบุคคลของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย ส่วนที่ 3 คือ ข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย ส่วนที่ 4 คือ ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากการท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย และส่วนที่ 5 คือ ข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางด้านบุคคลของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง
ตารางที่ 8 ข้อมูลพื้นฐานทางด้านบุคคลของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	นักท่องเที่ยว (N = 54)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	21	38.90
- หญิง	33	61.10
1. อายุ โดยเฉลี่ย 29 ปี		
3. ระดับการศึกษา		
- มัธยมศึกษา	3	5.60
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	4	7.40
- อนุปริญญา	2	3.70
- ปริญญาตรี	38	70.40
- ปริญญาโท	7	13.00

ตารางที่ 8 (ต่อ)

4. อาชีพ		
- รับราชการ	20	37.00
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	5.60
- รับจ้าง	11	20.40
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว	2	3.70
- นักเรียน – นักศึกษา	16	29.60
- ไม่ตอบ	2	3.70
5. รายได้เฉลี่ย 12,464.07 บาทต่อเดือน		
6. ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด		
- พะเยา	27	50.00
- ลำปาง	2	3.70
- เชียงราย	8	14.80
- เชียงใหม่	1	1.90
- กรุงเทพฯ	8	14.80
- สมุทรสาคร	1	1.90
- ราชบุรี	1	1.90
- นนทบุรี	2	3.70
- ชลบุรี	2	3.70
- สุพรรณบุรี	1	1.90
- นครราชสีมา	1	1.90

จากตารางที่ 8 พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย มีอายุโดยเฉลี่ยที่ 29 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 70.40 นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 37.00 มีอาชีพรับราชการ อีกร้อยละ 29.60 เป็นนักเรียน – นักศึกษา และอีกร้อยละ 20.40 มีอาชีพรับจ้าง โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เท่ากับ 12,464.07 บาท สำหรับภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือตอนบน โดยครั้งหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพะเยา อีกร้อยละ 14.80 อยู่ในจังหวัดเชียงราย ส่วนที่เหลือพบว่ากระจายไปเกือบทุกภาคของประเทศไทย ยกเว้นภาคใต้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาซำงน้อย
 ตารางที่ 9 ข้อมูลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาซำงน้อย

รายการ	นักท่องเที่ยว (N = 54)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
- ไม่เคยมีประสบการณ์	20	37.00
- เคยมีประสบการณ์	33	61.10
- ไม่ตอบ	1	1.90
2. แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำงน้อย ก่อนเข้ามาท่องเที่ยว		
- วิทยุกระจายเสียง	3	5.60
- โทรทัศน์	3	5.60
- นิตยสาร	2	3.70
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	1	1.90
- เพื่อนที่เคยเข้ามาท่องเที่ยว	37	68.50
- ญาติที่เคยเข้ามาท่องเที่ยว	19	35.20
3. การติดต่อประสานงาน เพื่อเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาซำงน้อย		
- ติดต่อกับชมรม ฯ โดยตรง	4	7.60
- ติดต่อผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลผาซำงน้อย	12	22.20
- ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการในพื้นที่	13	24.10
- ให้ญาติ, เพื่อน ติดต่อให้	24	44.40
- ไม่ตอบ	1	1.90

ตารางที่ 9 (ต่อ)

4. จำนวนสมาชิกในกลุ่มที่เข้ามาท่องเที่ยว		
- ไม่เกิน 7 คน	13	24.10
- ระหว่าง 8 – 11 คน	19	35.20
- ตั้งแต่ 12 คนขึ้นไป	22	40.70
5. ระยะเวลาในการเข้ามาท่องเที่ยว		
- ระยะเวลาเดินป่า 1 วัน	47	87.00
- ระยะเวลาเดินป่า 2 วัน	2	3.70
- ไม่ได้เดินป่า	4	7.40
- ไม่ตอบ	1	1.90
- พักค้างแรมในป่า 1 คืน	20	37.00
- พักค้างแรมในป่า 2 คืน	2	3.70
- พักค้างแรมในป่า 4 คืน	1	1.90
- ไม่ได้พักค้างแรมในป่า	30	55.60
- ไม่ตอบ	1	1.90
- พักค้างแรมในบ้านพัก 1 คืน	27	50.00
- พักค้างแรมในบ้านพัก 2 คืน	4	7.40
- ไม่ได้พักในบ้านพัก	23	42.60
6. ค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้ในการท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย โดยเฉลี่ย คนละ 1,459.15 บาท		
7. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายกับสิ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยว		
- เหมาะสมกับสิ่งที่ได้รับ	43	79.60
- ไม่เหมาะสม	5	9.30
- ไม่ตอบ	6	11.10
8. เหตุผลที่ไม่เหมาะสม		
- แพงเกินไป (N=5)	5	100

จากตารางที่ 9 พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง เคยมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก่อนที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย โดยได้รับทราบข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวก่อนเข้ามาท่องเที่ยว จากเพื่อนที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวก่อนแล้ว คิดเป็นร้อยละ 68.50 และจากญาติ คิดเป็นร้อยละ 35.20 ส่วนที่ได้รับจากสื่อ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ นิตยสาร นั้นมีน้อยมาก

การติดต่อประสานงาน เพื่อขอเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย เป็นที่น่าสังเกตว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 44.40 มอบหมายให้ญาติหรือเพื่อนติดต่อให้ อีกร้อยละ 24.10 ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการในพื้นที่ และร้อยละ 22.20 ติดต่อผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลผาซำน้อย มีเพียงร้อยละ 7.60 ที่ติดต่อโดยตรงกับชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลผาซำน้อย

การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างนิยมเดินทางมาเป็นกลุ่ม โดยมีสมาชิกกลุ่มมากกว่า 12 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 40.70 และขนาดกลุ่ม 8 – 11 คน คิดเป็นร้อยละ 35.20 ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 24.10 มีขนาดกลุ่มน้อยกว่า 7 คน

ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างใช้ในการร่วมกิจกรรมเชิงนิเวศ พบว่า ส่วนใหญ่ร่วมกิจกรรมเดินป่า ใช้เวลา 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 87.00 และพบว่า ร้อยละ 55.60 ไม่ได้พักค้างแรมในป่า สำหรับค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย โดยเฉลี่ยต่อคน อยู่ที่ 1,459.15 บาท โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเหมาะสมกับสิ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีเพียงร้อยละ 9.30 เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะแพงเกินไป

จากข้อมูลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย ซึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวจากเพื่อนหรือญาติที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวแล้วกลับไปบอกเล่าต่อกันไป สะท้อนให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลผาซำน้อย จะพบว่า เป็นระยะเวลาสั้น ๆ คือ เพียงหนึ่งวันกับอีกหนึ่งคืนเท่านั้น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย

รายการ	นักท่องเที่ยว (N = 54)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. สภาพเส้นทางที่ใช้ในการเดินทาง		
- สะดวกสบาย	12	22.20
- ไม่สะดวกสบายเกินไป	30	55.60
- ล้าบามาก	10	18.50
- ไม่แสดงความคิดเห็น	2	3.70
2. ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว		
- มีความปลอดภัย	44	81.50
- ไม่มีความปลอดภัย	10	18.50
3. บรรยากาศในการเดินป่าชมธรรมชาติ		
- ตื่นเต้น สนุกสนาน	41	75.90
- เฉย ๆ	7	13.00
- ไม่ประทับใจ	0	0.00
- ประทับใจ	6	11.10

ตารางที่ 10 (ต่อ)

4. สิ่งที่ได้รับหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวครั้งนี้		
- ได้รับความสนุกสนาน	43	79.60
- ได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์	29	53.70
- ได้รับความรู้ด้านนิเวศวิทยา	38	70.40
- ได้รับความรู้ในเรื่องการดำรงชีพในปี	14	25.90
- อื่น ๆ	6	11.10
5. ความสนใจที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง		
- สนใจที่จะกลับมาอีก	49	90.70
- ไม่สนใจที่จะกลับมาอีก	2	3.70
- ไม่แสดงความคิดเห็น	3	5.60
6. ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย		
- เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	28	51.90
- เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่สมบูรณ์	23	42.60
- ไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0	0.00
- ไม่ตอบ	3	5.60

จากตารางที่ 10 พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง คิดว่า สภาพเส้นทางที่ใช้เดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยไม่สะดวกสบายเกินไป และร้อยละ 81.50 ของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คิดว่า ในการเดินทางท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อยมีความปลอดภัย สำหรับบรรยากาศในการเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่วนใหญ่เห็นว่า มีบรรยากาศที่ตื่นเต้น สนุกสนาน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างได้รับความสนุกสนานจากการทำกิจกรรม ถึง ร้อยละ 79.60 ในขณะที่ได้

รับความรู้ด้านนิเวศวิทยา คิดเป็นร้อยละ 70.40 ได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 53.70 และด้านการดำรงชีพในป่า ได้รับเพียง 25.90 นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 90.70 สนใจที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อยอีก

สำหรับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย พบว่า ร้อยละ 51.90 ของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีก ร้อยละ 42.60 เห็นว่า เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ยังไม่สมบูรณ์ และจากการประมวลเหตุผลของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อยเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่สมบูรณ์ เพราะว่ามีเอกสารคู่มือประกอบกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ข้อมูลที่ปรากฏในป้ายสื่อความหมายธรรมชาติยังไม่ชัดเจน และไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวก่อนการเข้าร่วมโครงการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย

ตารางที่ 11 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวก่อนการเข้าร่วมโครงการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากการท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อย

การได้รับข้อมูลด้านนิเวศ	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว (N = 54)			
	ได้รับเพียงพอ	ได้รับไม่เพียงพอ	ไม่ได้รับ	ไม่แสดงความคิดเห็น
1. คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	22 (40.70)	23 (42.60)	7 (13.00)	2 (3.70)
2. คำแนะนำเกี่ยวกับ การปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย	24 (44.40)	21 (38.90)	7 (13.00)	2 (3.70)
3. คำแนะนำเกี่ยวกับกฎ ระเบียบในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสะอาดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว	22 (40.70)	21 (38.90)	9 (16.70)	2 (3.70)
4. คำแนะนำเกี่ยวกับ ธรรมชาติพืชพรรณ สัตว์ป่า	17 (31.50)	26 (48.10)	9 (16.70)	2 (3.70)
5. คำแนะนำเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น	18 (33.30)	28 (51.90)	6 (11.10)	2 (3.70)

จากตารางที่ 11 พบว่า ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวก่อนการเข้าร่วมโครงการได้รับ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับคำแนะนำในการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกฎระเบียบในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสะอาดและป้องกันผลกระทบที่จะ

เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว นอกนั้น ได้รับข้อมูลโดยทั่วไป แต่นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างมีข้อคิดเห็นว่า มีข้อมูลบางเรื่องที่ยังได้รับไม่เพียงพอจากการท่องเที่ยว ได้แก่ คำแนะนำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 51.90 และคำแนะนำเกี่ยวกับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า คิดเป็น ร้อยละ 48.10

จากข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการได้รับข้อมูลด้านนิเวศ จากการท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย จะเห็นว่า ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยว ยังไม่เพียงพอ กับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดบริการการ
ท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย

ตารางที่ 12 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดบริการการท่องเที่ยวของ
ตำบลผาช้างน้อย

รายการ	ความคิดเห็นต่อการจัดบริการ (N = 54)				
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ไม่ดี	ไม่แสดง ความคิดเห็น
1. การให้บริการของเจ้าหน้าที่ใน สถานที่ซึ่งจัดให้เป็นที่พักนักท่องเที่ยว	17 (31.50)	29 (53.70)	8 (14.80)	0 (00.00)	0 (00.00)
2. สิ่งอำนวยความสะดวกในที่พัก นักท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า น้ำใช้ ห้องน้ำ	9 (16.70)	22 (40.70)	18 (33.30)	5 (9.30)	0 (00.00)
3. คุณภาพของอาหารที่บริการในที่ พักนักท่องเที่ยว	4 (7.40)	25 (46.30)	18 (33.30)	3 (5.60)	4 (7.40)
4. ความมีมนุษยสัมพันธ์ของ มัคคุเทศก์	17 (31.50)	25 (46.30)	11 (20.40)	0 (00.00)	1 (1.90)
5. ความสามารถของมัคคุเทศก์ใน การให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ระหว่างการท่องเที่ยว เที่ยวเดินป่า	10 (18.50)	20 (37.00)	19 (35.20)	2 (3.70)	3 (5.60)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

6. ความสามารถของมัคคุเทศก์ในการให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม	9 (16.70)	24 (44.40)	14 (25.90)	3 (5.60)	4 (7.40)
7. คุณภาพของอาหารที่บริการในระหว่างการท่องเที่ยวเดินป่า	4 (7.40)	16 (29.60)	21 (38.90)	4 (7.40)	9 (16.70)

จากตารางที่ 12 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย พบว่า ในการจัดการบริการการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ให้บริการอยู่ในระดับดี ได้แก่ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 53.70 คุณภาพของอาหารที่บริการในที่พักนักท่องเที่ยว ร้อยละ 46.30 เท่ากับการมีมนุษยสัมพันธ์ของมัคคุเทศก์ต่อนักท่องเที่ยว รองลงไป คือ ความสามารถของมัคคุเทศก์ในการให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 44.40 สำหรับการบริการการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าอยู่ในระดับพอใช้ ได้แก่ คุณภาพของอาหารที่บริการในระหว่างการท่องเที่ยวเดินป่า คิดเป็นร้อยละ 38.90 และความสามารถของมัคคุเทศก์ในการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร คิดเป็นร้อยละ 35.20

จากข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย จะเห็นได้ว่า การให้บริการของเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ดี รองลงไป คือ คุณภาพของอาหารที่บริการในที่พัก และการมีมนุษยสัมพันธ์ของมัคคุเทศก์ ส่วนคุณภาพของอาหารที่บริการในระหว่างการท่องเที่ยวเดินป่า มีการบริการอยู่ในระดับที่พอใช้ รองลงไป คือ ความสามารถของมัคคุเทศก์ในการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรระหว่างการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย (ตารางที่ 10) ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการได้รับ ข้อมูลด้านนิเวศจากการท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย (ตารางที่ 11) และข้อมูลความคิดเห็นของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย (ตารางที่ 12) จึงให้ เห็นว่า 1) ในการจัดการส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยว ของตำบลผาช้างน้อย ยังไม่ได้ส่งเสริมตลาด การท่องเที่ยว ในทิศทางที่เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เพราะไม่มีกร

จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่ร่วมกิจกรรมเชิงนิเวศ 2) ด้านการบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ได้มุ่งเป็นการให้การศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์จากการท่องเที่ยว เพราะสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับ คือ ความสนุกสนาน มากกว่า ความรู้ในเรื่องนิเวศวิทยา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสามารถ ด้านการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ของมัคคุเทศก์ยังไม่ดีพอ 3) นักท่องเที่ยวที่เข้ามา ไม่ได้เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แท้จริง เพราะให้ความพึงพอใจกับความสนุกสนานในการท่องเที่ยว มากกว่าการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว

การศึกษาการจัดการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ผู้ศึกษาได้ประมวลข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว จากความคิดเห็นของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ประชากรในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว พบว่า

1. คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย มีความคิดเห็นว่า การที่แหล่งท่องเที่ยวในตำบลผาซำน้อยยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เป็นเพราะว่าคณะกรรมการยังไม่มี ความถนัดในด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ควรจะจัดให้มีการพัฒนาในด้านนี้เพิ่มขึ้น

2. ประชากรในท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า ควรมีการส่งเสริมให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวตลอดทั้งปี โดยการหมุนเวียนจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่า กิจกรรมท่องเที่ยวในด้านการเกษตร กิจกรรมลูนก โดยประชาสัมพันธ์ผ่านทาง สื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ในลักษณะเป็นปฏิทินท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบตั้งแต่นั้นปี รวมทั้งจัดให้มีเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานประจำอยู่ที่ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เพื่อให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

3. นักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ยังมีน้อย ดังนั้น ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น โดยผ่านสื่อที่ไปได้กว้างขวาง เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต

4.3 ความสอดคล้องระหว่างการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยศึกษาในด้านต่อไปนี้

4.3.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแนวทางในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อม ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับ การกำหนดขนาด ขอบเขต พื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตามขีดความสามารถที่รองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว การจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทางเพื่อใช้จัดการ ควบคุม ปริมาณของนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับได้ของแต่ละพื้นที่ การกำหนดมาตรการการป้องกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถศักยภาพของบุคลากรในการวางแผน จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในเพียงบางประเด็นเท่านั้น คือ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยมีการวางแผน ดำเนินการ การกำหนดขนาด ขอบเขต พื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน ดำเนินการแบ่งโซนพื้นที่ (Zone) ออกเป็น 3 โซน คือ โซนที่ 1 สำหรับที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน โซนที่ 2 สำหรับประกอบกิจกรรมเดินป่าและนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว และโซนที่ 3 สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และในการดำเนินการยังได้กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ในเรื่องของการป้องกันขยะ/สิ่งสกปรก เสียงดังรบกวนพืชและสัตว์ การเหยียบทำลายต้นไม้ การป้องกันไฟไหม้ป่า โดยกำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการจัดทำป้ายและมอบหมายให้มัคคุเทศก์ต้องแจ้งระเบียบดังกล่าวให้นักท่องเที่ยวทราบก่อนเริ่ม กิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ สำหรับการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว ได้มีการจัดการในเรื่องขยะ/สิ่งสกปรก น้ำเสีย ตามศักยภาพของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย แต่ในประเด็นของการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตามขีดความสามารถที่รองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว การจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทางเพื่อใช้จัดการ ควบคุม ปริมาณของนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ รวมทั้งการกำหนดมาตรการเพื่อใช้ควบคุมการใช้เสียงดังของ

นักท่องเที่ยวในที่พัก เพื่อป้องกันการรบกวนวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญในการจัดการเพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยยังไม่ได้มีดำเนินการ ด้วยเหตุผลที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อยยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย นักท่องเที่ยวในแต่ละปีมีปริมาณไม่มากนัก คณะกรรมการสามารถกำกับดูแลได้ คงไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รวมทั้งข้อจำกัดของเส้นทางรถท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝนที่การคมนาคมลำบาก เป็นโอกาสให้พืชพรรณภายในแหล่งท่องเที่ยวเกิดการพักฟื้นตัว

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยในด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมยังมีความสอดคล้องเพียงบางส่วนกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นของการจัดการท่องเที่ยวตามขีดความสามารถที่รองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ ที่จะต้องมีการจัดการ เพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว หากในกรณีอนาคตจะปริมาณมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

4.3.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmentally Education-Based Tourism) ดังนั้นในด้านกิจกรรมและกระบวนการ ต้องเชื่อมต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้กำหนดเป็นแนวทางสำหรับการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยว คือ ผู้ประกอบการต้องจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร โดยใช้สื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยว และมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

จากการศึกษาการจัดการการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวคือ ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย คณะกรรมการได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เพื่อให้ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวสนใจ ก่อนตัดสินใจ

เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลผาช้างน้อย และได้จัดให้มีสื่อความหมายธรรมชาติ ใน 2 ประเภทคือ การบริการสื่อความหมายธรรมชาติที่ใช้คน (Personal or Attended Services) โดยคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยได้กำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ หรือกางเต็นท์พักแรม ต้องมีสื่อความหมายธรรมชาติหรือมัคคุเทศก์ของชมรมเป็นผู้นำทางทุกครั้ง เพื่อให้ความรู้ ข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่ ซึ่งให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์และการพึ่งพาระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพื่อช่วยลดผลกระทบจากมนุษย์ต่อทรัพยากรลง โดยนำทางและแนะนำนักท่องเที่ยวให้หลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่เปราะบาง หรือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป สื่อความหมายธรรมชาติอีกประเภทหนึ่ง คือการบริการสื่อความหมายธรรมชาติที่ไม่ใช้คน (Non Personal or Unattended Services) โดยได้ดำเนินการจัดพิมพ์แผ่นพับ ระบุข้อมูลชนิดของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่สำคัญในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ที่น่าสนใจท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย นอกจากนี้ยังได้จัดแสดงข้อมูลลักษณะภูมิประเทศของตำบลผาช้างน้อย ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมของชนเผ่าในพื้นที่ ไร่ที่ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

สรุปว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยในด้านการจัดการทำให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และในด้านนี้หากจะให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ควรมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายธรรมชาติไว้ในจุดที่มีความสำคัญและต้องการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้อื่น ๆ อันจะเป็นการช่วยขยายรายการสื่อความหมายให้มากขึ้นกว่าการใช้สื่อความหมายแต่เพียงอย่างเดียว รวมทั้งให้มีการพัฒนาความสามารถของมัคคุเทศก์ในการใช้ภาษาไทยและการถ่ายทอดข้อมูล

4.3.3 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชากรท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ดังนั้นในด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางไว้ คือ สนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจและติดตามประเมินผลมากที่สุด ตลอดจนการได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การกระจายรายได้ของประชาชน

จากการศึกษาการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย พบว่า ไม่มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ถึงแม้ว่าในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย คณะกรรมการ ฯ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยการจัดประชุมประชาชนในแต่ละหมู่บ้านภายในตำบล เพื่อแจ้งให้ทราบ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลรักษาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเป็นสมาชิกชมรม ฯ เพื่อร่วมวางแผน เตรียมการจัดการ การวางมาตรการควบคุมและใช้ทรัพยากร การบริการนักท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการบริการ แต่จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามจะเห็นว่าประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่น้อย โดยเฉพาะในด้านการวางแผน การตัดสินใจใช้ทรัพยากร การกำหนดกฎเกณฑ์ มาตรการ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และการควบคุมกำกับ ประเมินผล อีกทั้งผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับส่วนใหญ่เป็นผลประโยชน์ด้านสังคม ส่วนในด้านเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ยังมีไม่มากนัก

สรุปว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยในด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมีความสอดคล้องเพียงบางส่วนกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการวางแผน การตัดสินใจใช้ทรัพยากร การกำหนดกฎเกณฑ์ มาตรการ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และการควบคุมกำกับ ประเมินผล

4.3.4 การจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการจัดการการส่งเสริมการลงทุน คือ สนับสนุนการลงทุนโดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนาการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้มีคุณภาพในการบริการ และสนับสนุนการลงทุนของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้มีโอกาสเข้าไปลงทุนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาการจัดการด้านการส่งเสริมการลงทุนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวคือ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ได้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถเข้ามาลงทุนเพื่อพัฒนาการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ในปัจจุบันมีภาคเอกชนในพื้นที่ จำนวน 8 รายร่วมลงทุนในบริการที่

พักโดยการให้เช่าเตียงพร้อมถุงนอน เอกชนจำนวน 1 รายให้บริการที่พักแบบรีสอร์ต และอีก 13 รายให้บริการบ้านพักแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีเอกชนอีก 6 รายร่วมลงทุนในการบริการรถยนต์รับ – ส่งนักท่องเที่ยว สำหรับการสนับสนุนการลงทุนของชุมชนในท้องถิ่นให้มีโอกาสเข้าไปลงทุนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยได้วางแผน ดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในตำบลผาซำน้อยสมัครใจเข้าเป็นสมาชิกของชมรมจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย และร่วมลงทุนเพื่อระดมทุนและนำไปใช้ในการพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว ในราคาหุ้นละ 10 บาท สมาชิก 1 คน ถือหุ้นได้ไม่เกิน 50 หุ้น ภายในหนึ่งปีสมาชิกจะได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนที่กำหนดและตามจำนวนหุ้นที่สมาชิกร่วมลงทุน ปัจจุบันมีสมาชิกร่วมลงทุนในลักษณะนี้ จำนวน 60 ราย นอกจากการร่วมลงทุนในลักษณะของการระดมเงินและการร่วมลงทุนในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวเงินแล้ว ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมลงทุนในลักษณะของแรงงาน ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ทำแนวป้องกันไฟป่า ปลูกเทศก์นำเที่ยว ลูกหาบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าการลงทุนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย และเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน นอกจากนี้ในแต่ละปี ผลกำไรที่ได้จะมีการจัดสรรคืนให้แก่สมาชิกส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งนำไปฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน โดยที่ผ่านมามีนำไปใช้ในการจัดทำแนวป้องกันไฟไหม้ป่า และจัดทำป้ายแสดงเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนและเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

สรุปว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยในด้านการจัดการการส่งเสริมการลงทุนมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหากจะให้มีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นควรจะประสานงานกับหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ร่วมระดมทุนและขอความร่วมมือทั้งในด้านการลงทุนและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

4.3.5 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

แนวทางการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว ที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการจัดระบบการเดินทางเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม มีการจัดการการใช้พลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยความประหยัดและมีคุณภาพ และการจัดบริการการท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

จากการศึกษาการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพียงบางประเด็น ได้แก่ การจัดการโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลผาช้าง ได้จัดให้มีระบบการเดินทางเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวของตำบล อาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีภายในแหล่งท่องเที่ยว คือ ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศาลาที่พักผ่อน บ้านพักนักท่องเที่ยว ส่วนสร้างด้วยวัสดุที่เป็นธรรมชาติเป็นโครงสร้างหลัก มีการออกแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สำหรับในการจัดการการใช้พลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น มีการใช้ด้วยความประหยัดและมีคุณภาพ โดยจะเห็นได้จากการมีป้ายเตือนให้นักท่องเที่ยวใช้น้ำ ไฟฟ้า ด้วยความประหยัด อาคาร สิ่งปลูกสร้างออกแบบให้มีหน้าต่างรอบด้านเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวกและลดความร้อนภายในอาคาร รวมทั้งมีการติดตั้งช่องแสง กระเบื้องหลังคาชนิดที่ทำด้วยวัสดุโปร่งแสงเพื่อช่วยเพิ่มแสงสว่างภายในอาคาร

ด้านการจัดการบริการการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยได้วางแผน ดำเนินการ โดยจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ที่มีความรู้ด้านนิเวศพืชพรรณ สัตว์ป่า และการสื่อความหมายธรรมชาติ บริการนำทางและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังจัดให้มีบริการที่พักนักท่องเที่ยว บริการรถยนต์รับ – ส่งนักท่องเที่ยว บริการอาหารพื้นบ้านหรือตามสั่ง จำหน่ายสินค้า ของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว โดยการบริการเหล่านี้ ดำเนินการโดยประชาชนในท้องถิ่น แต่จากข้อมูลลักษณะของผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาช้างน้อย (ตารางที่ 7) พบว่า ลักษณะผลประโยชน์ที่ได้รับส่วนใหญ่เป็นผลประโยชน์ทางด้านสังคม แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจยังได้รับน้อย รวมทั้งจำนวนประชาชนที่ร่วมลงทุนในกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวยังมีจำนวนน้อย ซึ่งให้เห็นว่าไม่เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

สรุปว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาช้างน้อยในด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องเพียงบางส่วนกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นของการจัดการบริการท่องเที่ยวที่ช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น

4.3.6 การจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางการจัดการการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการนำเที่ยว คือ ให้มีการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ในส่วนของการบริการนำเที่ยว มุ่งเป็นการให้การศึกษ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และให้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการนำเที่ยว มาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาการจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพียงบางประเด็น คือ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมหลัก คือ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การตั้งเต็นท์พักแรม ซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ตำบลผาซำน้อย ที่เป็นพื้นที่ป่า และภูเขาสูง แต่ทั้งนี้ยังไม่ได้มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ส่วนในด้านการจัดบริการที่มุ่งเน้นการให้การศึกษานั้น แม้ว่าวัตถุประสงค์ในการจัดการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย คือ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม แต่จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย (ตารางที่ 10) แม้ว่าคณะกรรมการได้จัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการนำทาง ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว แต่สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับหลังเสร็จสิ้นการท่องเที่ยว คือ ความสนุกสนาน มากกว่าการได้รับความรู้ด้านนิเวศวิทยา และด้านประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึง กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลผาซำน้อย ยังไม่ได้เป็นการมุ่งเน้นถึงการให้การศึกษ การเรียนรู้จากการท่องเที่ยวมากนัก รวมทั้งในเรื่องของความรู้ ความสามารถในการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และด้านประวัติศาสตร์ของมัคคุเทศก์ (ตารางที่ 12) ที่ยังต้องมีการปรับปรุงเพื่อสามารถให้ข้อมูลด้านคำแนะนำเกี่ยวกับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า และด้านประวัติศาสตร์ แก่นักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น

สรุปว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยในด้านการจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวมีความสอดคล้องเพียงบางส่วนกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นของการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการบริการนำเที่ยวยังไม่ได้เป็นการมุ่งเน้นถึงการให้การศึกษ

จากการศึกษาความสอดคล้องระหว่างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามประเด็นที่กำหนด พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อยมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในทุกประเด็นย่อย มีเพียง 2 ด้าน ได้แก่ 1.) ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก และ 2.) ด้านการส่งเสริมการลงทุน ส่วนการจัดการที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพียงบางส่วน ได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 3.) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว และ 4.) การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว ดังนั้นคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย ต้องดำเนินการวางแผน พัฒนา แก้ไขในส่วนที่บกพร่อง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป.